

Kunskapens rum

En studie av Orkanenbiblioteket

Karl Fredrik Järpvall

Examensarbete (20 poäng) för magisterexamen i Biblioteks- och informationsvetenskap
vid Lunds universitet.

Handledare: Olof Sundin

BIVILs skriftserie 2006:13

ISSN 1401:2375

© Författaren.

The Rooms of knowledge – a studie of the Orkanen library

Abstract

The aim of this master's thesis is to explore how a library through its spatial distribution expresses, and is an expression for, a view of knowledge. This is done by an analysis of the Orkanen library at Malmö Högskola. Questions posed in this study are: What view of knowledge is mediated through the spatial system and in the shelving of books? What view of learning is expressed in the spatial distribution of functions and artefacts?

The theoretical framework of this thesis has two fundamental features. One, which focuses on theories of social space, a part that is mainly influenced by the theories of space syntax. The second feature discusses library, knowledge and the library building. The analysis consists of two parts, the distribution of space and the distribution in space. From these two analytic dimensions an interpretation of the space is performed with a hermeneutic methodology inspired by Paul Ricoeur. This methodology is based on the assumption that a text, or as in this case a building, in itself without the presence of an author represents ideas about the world. And these ideas can be analyzed by a study of the building. The material that is analyzed is the spaces of library building as such and the spatiality created by functions and artefacts in the library.

The study shows that the distribution of the spatial system, the first level of the analysis, manifests knowledge as complex and non-hierarchical. In this the knowledge is characterized as a flat structure where different fields of knowledge is connected to each other in many different ways. Simultaneously with this post-modern structure an other modernistic one is revealed, manifested by the spatial dimension of the classification of the books in the library.

The analysis of the other dimension, the distribution in space, which is connected to learning shows two main results. Firstly, the library is a place for learning and production of knowledge as much as a place for retrieving information. Secondly, knowledge is created between people to a greater extent than between people and books. Learning has therefore a strong social character.

Keywords: rum, rumslighet, biblioteksbyggnad, kunskap, kunskapsproduktion, lärande

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	2
Syfte och frågeställningar	4
Avgränsningar.....	4
Arkitektur och rum som studieobjekt inom B & I	5
2. Teoretiska utgångspunkter	8
Rum och socialt rum som begrepp.....	8
Bibliotek – kunskap, historia och rum	9
Två rumsliga dimensioner.....	11
Rumsliga system	12
Funktioner och artefakter.....	13
Att definiera rum.....	14
3. Metod.....	16
En hermeneutisk ansats	16
Space syntax och denna undersökning	17
Material	17
Tillvägagångssätt och kategoriseringar.....	18
4. Rum och rumslighet i Orkanenbiblioteket	20
Introduktion till Orkanenbiblioteket	20
Orkanenbiblioteket som rumsligt system.....	22
Definitioner av rumsligheter och rum.....	23
Siktlinjer	29
Det rumsliga systemet.....	31
Distributionen i rummet	33
Användare och kunskapsförvärvande	33
Informationssökning	37
Rummet och klassifikationssystemet	38
5. Diskussion	42
Kunskapen.....	42
Lärandet	43
Rummet och biblioteket.....	44
Biblioteksbesöket som en ritual	46
6. Källförteckning.....	48
Litteratur	48
Övriga källor	50

1. Inledning

Under mina drygt fem år som student vid Lunds universitet har universitetsbiblioteket på Helgonabacken varit en central punkt för mina studier. Jag insåg inte hur mycket detta bibliotek präglade min syn på hur studier skall bedrivas förrän jag bytte stad och studieplats till Malmö och Orkanbiblioteket. Den studieritual som jag utarbetat under fyra år och min uppfattning om hur ett bibliotek skall vara sattes i gungning. Svårigheterna jag upplevde berodde på att det var problematiskt för mig att bedriva studier på det sätt som jag tidigare gjort i Orkanbibliotekets fysiska miljö. Utifrån denna insikt insåg jag att hur ett bibliotek som fysiskt fenomen tar sig uttryck utövar en stark påverkan på användandet av det. Det blev tydligt att de olika biblioteken är uttryck för olika uppfattningar om hur kunskapen skall förvärfvas och även för kunskapen som sådan. Hur biblioteket tar sig fysiskt uttryck är en manifestation av dessa idéer, och en väldigt påtaglig sådan. En påtaglighet som dock inte blev tydlig för mig förrän jag bytte miljö.

Dessa inledande ord ringar in mycket av det som uppsatsen behandlar. Jag har här även introducerat de två begrepp som uppsatsen kretsar kring, kunskap och rum. I denna uppsats undersöker jag hur ett bibliotek som rumsligt fenomen är en manifestation av en kunskapssyn, genom att analysera just Orkanbiblioteket vid Malmö högskola. Min analys av Orkanbiblioteket tar sin utgångspunkt i två dimensioner på rummet. Dels en analys av det så kallade rumsliga systemet och dels genom att studera var och hur olika essentiella funktioner och artefakter, såsom studieplatser och hylluppställning är lokaliserade i rummet. Det rumsliga systemet, det rent arkitektoniska rummet, består av två variabler, dels de fysiska rummen och dels passagerna som sammankopplar dessa. Genom att analysera utifrån båda dessa två rumsliga dimensioner täcker jag in flera aspekter på biblioteket som rumsligt fenomen. Ett brett grepp som är nödvändigt då både hur rummet är ordnat rent arkitektoniskt och var och hur olika funktioner är lokaliserade samspekar och utövar påverkan på varandra.

Det perspektiv som innebär att studera utifrån rummet återfinns inom flera vetenskapliga discipliner och kan se ut på flera olika sätt. I uppsatsen använder jag ett sätt att se på rummet som har sin grund i ett arkitekturteoretiskt sammanhang, och det är på sin plats att kort beskriva denna grundstomme. Rummet är ett inom arkitekturteorin centralt tema och handlar i grund och botten om att fokusera på hur olika saker relateras till varandra genom sin fysiska placering, genom platsen och konstruktionen av rum. Grundtanken är att en byggnads rumsliga konstruktion, samt var saker och ting är lokaliserade i rummet, grundar sig i en uppfattning om hur man anser att världen är beskaffad. Uppfattningen om att det finns ett samband mellan byggd miljö, människa och samhälle är rotad i en socialkonstruktivistisk idétradition. En grundhållning som

jag utgår från i uppsatsen, formulerad av arkitekturteoretikern Kim Dovey (1999 s. 1-3) i sin bok *Framing places*, är att arkitektur och rum inte är att ses som något neutralt och givet utan snarare som något konstruerat och laddat med mening. Den byggda miljön formar människans dagliga liv, vardagen ramar in och avgränsas av väggar, tak och golv. De rum som vi vistas i avgränsas och definieras av arkitekturen. Arkitekturen konstruerar och reproducerar maktrelationer utefter vissa intressen och den byggda miljön kan från detta perspektiv ses som programmerad och designad utefter dessa intressen. I arkitekturen reflekteras identiteter och skillnader, kön, ålder, klass, kultur etc. Byggnader konstrueras utefter olika syften, exempelvis för att stimulera konsumtion, påvisa makt, visa upp samlingar av olika slag etc. Dock är det inte alltid så uppenbart att byggnaden är utformad efter dessa intressen utan den tillvaro som skapas uppfattas som neutral och utan laddning (ibid.).

Bibliotekets rumsliga lösning är i detta synsätt en fysisk manifestation, en materialisering av idéer, som i bibliotekets fall specifikt är kopplade till uppfattningar om kunskap, vetenskap och lärande. Detta eftersom det är just kunskapen som bibliotekets verksamhet kretsar kring och grundar sig på, genom sin organisation av den och genom att den och utgör en plats för dess förvärvande och produktion.

Vidare menar såväl Dovey (1999, s. 2) som arkitekturteoretikern Thomas Markus (1993, s. 3) att byggnader skapar en naturlig ordning i det att de till sin natur uppfattas som neutrala och givna. Arkitekturen ses som något självklart utan laddning, något som bara "är". Vidare är denna den byggda miljöns sätt att uppfattas en viktig variabel i dess utövande av makt. Desto mer dessa relationer och ideologier är inbakade i den byggda miljön, och därmed blir osynliggjorda, ju svårare blir de att ifrågasätta och ju mer ostört kan de verka.

Med dessa idéer som utgångspunkt är det min övertygelse att bibliotekets rumsliga system och arkitektur inte bara producerar ett sätt att tänka utan även ett sätt att uppfatta, förhålla sig till och använda kunskapen. Det som är det centrala intresset för mig i denna uppsats är just relation mellan biblioteket och människan. Hur biblioteket som byggnad skapar ett användande och en syn på kunskap. Jag kommer inte att behandla frågan hur rummet används utan visa på de förutsättningar för ett användande som skapas utifrån rummet. Bibliotekets fysiska form och rumsliga lösning ser jag som medvetna uttryck för ett visst sorts synsätt på kunskap och hur människan tillägnar sig denna. Genom biblioteksbyggnaden reproduceras detta synsätt. Med detta sagt menas att biblioteket är en viktig faktor i skapandet av kunskap, på vilket sätt människan förhåller sig och ser på den och på vilket sätt som människan inhämtar den.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att utifrån ett rumsligt perspektiv undersöka hur Orkanenbiblioteket, dels genom det rumsliga systemets karaktär och dels genom olika funktioner och artefakter, är ett uttryck för ett sätt att se på kunskap och lärande. Genom att svara på följande frågeställningar kommer jag att påvisa vilken sorts syn på kunskap och lärande som Orkanenbiblioteket manifesterar:

- * Vilken syn på kunskapen förmedlas genom karaktären på det rumsliga systemet och genom hylluppställningen?
- * Vilken syn på lärande och förvärvande av kunskap uttrycker den rumsliga distributionen av funktioner och artefakter?

Jag har valt att göra en tolkning av biblioteket från ett rumsligt perspektiv och således använda mig av en hermeneutisk metod. För att skaffa mig verktyg att analysera utifrån detta rumsliga perspektiv kommer den teoretiska delen av uppsatsen ha ett arkitekturteoretiskt fokus, och då särskilt ett rumsteoretiskt sådant. Jag kommer även i denna del diskutera förhållandet mellan biblioteket som institution och kunskapen som begrepp. I uppsatsens tredje kapitel utvecklar jag mina metodologiska utgångspunkter innan själva presentationen av analysen i kapitel fyra tar vid. Avslutningsvis diskuterar jag resultaten av analysen i kapitel fem. Först ska jag dock gå igenom uppsatsens avgränsningar och dess plats inom det biblioteks- och informationsvetenskapliga (B & I) forskningsfältet.

Avgränsningar

Det är här på sin plats att fastställa några av de ramar som min uppsats befinner sig inom. Dessa utgörs av å ena sidan en begränsning i materialet som studeras och å andra sidan en avgränsning av vad jag kan uttala mig om, en avgränsning som är beroende av metodens karaktär. Begränsningen i materialet innebär att jag fokuserar på vissa för denna undersökning intressanta aspekter i biblioteket och lämnar andra därhän. Det rumsliga systemet utgör en viktig del i uppsatsen och analysen av detta är starkast kopplad till den första frågeställningen. Vidare har jag valt de funktioner som har starkast koppling till inhämtningen av kunskap utifrån ett användarperspektiv, studenternas olika arbetsplatser och informationssökningens rumsliga dimension. Dessa två har störst kopplingar till den andra frågeställningen. Till sist undersöker jag klassifikationssystemet och rummet, en analysdel som mest är knuten till den första frågeställningen.

En viktig distinktion som bör understrykas är att mina resultat inte kommer att uttala sig om hur biblioteket används, utan jag undersöker de förutsättningar som ges för ett användande. Det som intresserar mig är de synsätt som materialiseras genom bibliotekets fysiska utformning, en distinktion som tydliggörs om inte annat av mitt val av forskningsmetod. Huruvida de synsätt som projiceras når fram till användarna eller om användarna obstruerar mot den givna ordningen är alltså en annan uppsats som inte skrivs här. En viktig poäng i linje med detta resonemang som kan vara värt att

förtydliga är att det inte är den medvetna avsikt som finns med bibliotekets rumsliga lösning som studeras. Det vill säga vad arkitekter, bibliotekarier och eventuella huvudmän tänkt med biblioteket. Jag studerar biblioteket som ett verk eller en text som säger något oberoende av avsändarens avsikter, må dessa vara arkitekter, bibliotekarier eller huvudmän. Jag utgår således ifrån en hermeneutik starkt influerad av Ricoeur och även detta är något som ytterligare utvecklas i metodkapitlet nedan.

Arkitektur och rum som studieobjekt inom B & I

Syftet med uppsatsen är alltså att undersöka hur biblioteket genom sina rumsliga och arkitektoniska uttryck skapar mening och anmodar en viss typ av användande. Som nämnts ovan tar jag avstamp i ett arkitekturteoretiskt resonemang, varför det är på sin plats att visa på vilket sätt som denna inriktning förhåller sig till biblioteks- och informationsvetenskapen i stort. Vidare lyfter jag fram hur tidigare forskning i ämnet med denna inriktning tagit sig uttryck. Utifrån detta visar jag hur denna uppsats placerar sig inom fältet.

Uppsatsen befinner sig inom den del av biblioteks- och informationsvetenskapen som Hansson (1999, s. 20) benämner institutionsperspektivet. Med detta avses de områden vars främsta undersökningsobjekt är biblioteket som institution, samt ämnen som rör eller kan relateras till biblioteket. Det som karakteriserar problemområdet är en öppenhet mot andra ämnens teori- och metodbildningar. Ett studium av biblioteket som institution innebär att relatera institutionen till sin omvärld, då den som alla organisationer både påverkar och påverkas av sin kontext (Hansson 2001, s. 83).

Biblioteks- och informationsvetenskapen är ett tvärvetenskapligt ämne och som sådant karakteriseras det av att metoder och teorier från ett område används på ett nytt sätt inom ett annat (Hillbur 2004, s. 88). Det nya mötet kan anses var berikande för området då man kan nå ny sorts kunskap, eller utveckla tidigare tankar på ett nytt sätt inom ämnet. En vetenskap som enbart skulle behandla biblioteket utan någon koppling till den yttre världen skulle inte vara relevant och kanske omöjlig. Forskningen kring biblioteken har behandlat dess sociala och politiska aspekter och sätts inte bara i relation till låntagare utan även som en institution i samhället (Hansson 2001, s. 83). För att problematisera biblioteket och dess förhållande till samhället i stort är en tvärvetenskaplig utgångspunkt nödvändig. Omvänt berikar också det biblioteks- och informationsvetenskapliga sättet att se på tillvaron och breddar perspektiven. Beroende på vilken teori man väljer att koppla till de biblioteks- och informationsvetenskapliga perspektiven får man också olika ingångar till att analysera, och därmed olika svar. Då jag har valt att fokusera på biblioteket som byggnad och det sätt som byggnaden skapar ett användande genom sin fysiska utformning, har jag valt att kombinera biblioteks- och informationsvetenskapens institutionsperspektiv med arkitekturteori. Detta innebär ett annorlunda angreppssätt på ett ofta behandlat område inom disciplinen: bibliotek och kunskapssyn.

Forskning om biblioteket med utgångspunkt i dess fysiska förutsättningar är inte ett vanligt, men inte heller ett helt utforskat ämne inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Forskningen har dock mer sällan tagit utgångspunkt i en rumslig analys

utan inriktat sig på andra aspekter, och andra metoder, i studiet av det fysiska biblioteket; Leckie och Buschmans antologi *The library as place* (2007) är ett bra exempel på detta. I denna antologi diskuteras biblioteket som rum och plats i ett antal olika texter. Flera författare (ex: Given; Antell och Engel, Fischer et al.) tar sina metodologiska utgångspunkter i användarundersökningar för att studera rummet; och således undersöker snarare attityder till rummet än rummet i sig. Den artikel i *The library as place* (2007) vars perspektiv bäst motsvarar min uppsats är Maks "On the myths of libraries", då den i en analys som utgår från själva rummet diskuterar sambandet mellan rummet och klassifikationen av böcker.

Det som finns skrivet inom biblioteks- och informationsvetenskap i stort följer främst två linjer. En estetisk-historisk (exempelvis: Hodászy Fröberg 1998; Kaser 1997) och en som är mer riktad mot planering, miljö och renovering (ex: Edwards och Fischer 2002; Freeman et al, 2005; Shill & Tonner 2003, 2004; Webb, 2000). Den estetisk-historiska är mer eller mindre fokuserad på estetiska frågor men kan även vara funktionsinriktad. Förutom de mer svepande byggnadshistoriska framställningarna som finns är det även vanligt att lyfta fram specifika bibliotek, i en slags arkitektonisk biografgenre som är vanlig även för andra offentliga byggen. Den andra linjen är mer pragmatisk och lägger snarare fokus på biblioteket som plats med utgångspunkt i den fysiska byggnaden. Frågor som ställs här är mer av karaktären hur interiör skall utformas för att utveckla verksamheten (i sin extrem design av bord, stolar och bokhyllor), hur biblioteket skall se ut i framtiden samt hur detta ska lösas rumsligt. Denna inriktning kan uppfattas som eklektisk i det att den inte har tydligt fokus på en variabel utan att den ser till flera faktorer, där byggnaden är en. Texter inom denna kategori kopplar gärna till identitetsfrågor kring vad biblioteket skall vara och hur detta skall uppnås. Extremfallen i denna kategori utmynnar i rena handböcker för biblioteksutveckling. Uppsatsens perspektiv har kontaktytor med båda dessa inriktningar, dock är tyngdpunkten en helt annan och vad det gäller min inriktning är det lite mer tunnsått i det biblioteks- och informationsvetenskapliga fältet. Det finns självklart en mängd olika sätt att analysera utifrån ett rumsligt perspektiv, då det är ett begrepp som används inom ett stort antal discipliner.

I denna uppsats utgår jag ifrån ett sätt att analysera rummet influerat av en arkitekturteoretisk modell kallad *space syntax*, vars främsta företrädare är författare som Bill Hillier, Julienne Hanson och Thomas Markus. Resonemanget kring *space syntax* analys av tillvaron och denna uppsats relation till teori- och metodbildningen diskuteras vidare i mina metodologiska utgångspunkter i kapitel 3. En för mig särskilt intressant *space syntax* analys är Daniel Kochs licentiatavhandling *Spatial systems as producers of meaning – the idea of knowledge in three public libraries* (2004) eftersom den specifikt behandlar bibliotek i en svensk miljö. Den enda text, mig veterligen, som hitintills skrivits inom B & I med *space syntax* är Halden Rönnlunds magisteruppsats från 2002, *Skolbiblioteket som socialt rum – om skolbibliotekets placering och utformning*. En annan uppsats som tar sin utgångspunkt i rumsbegreppet är Marja Johanssons (2007) uppsats *Rum för musik på biblioteket*. Min uppsats teoretiska utgångspunkter och Johanssons är gemensamma i det att vi båda utgår ifrån Kochs uppdelning av rummet.

Utöver Halden Rönnlunds och Johanssons texter finns det flera magisteruppsatser som skrivits utifrån perspektivet "bibliotek som fysisk byggnad". Ofta hamnar analysen

någonstans emellan biblioteket som miljö och biblioteket som rum (ex: Bengtsson & Ullstad; 2002; Kronström & du Toit, 2001; Rasmusson, 2002) och är inte sällan kopplad till upplevelsen av rummet och hur besökare upplever bibliotekslokalerna.

*

I detta inledande kapitel har jag presenterat uppsatsens problemområde, syfte och avgränsningar. Förutom detta har jag diskuterat min uppsats förhållande till det biblioteks- och informationsvetenskapliga forskningsfältet och tidigare forskning i ämnet. I det följande kommer de teoretiska utgångspunkterna i denna uppsats att redovisas.

2. Teoretiska utgångspunkter

I denna del av uppsatsen redogör jag för de teoretiska utgångspunkter som ligger till grund för analysen av Orkanenbiblioteket. Kapitlet består av fyra olika men sammanlänkade delar, inledningsvis en del som behandlar det rumsbegrepp som jag använder mig av. Eftersom rumsbegreppet är mångfacetterat och kan uppfattas och användas på flera olika sätt inom flera olika vetenskapsdiscipliner är detta viktigt. Vidare i nästa del lyfter jag fram och diskuterar tankar kring bibliotek, arkitektur och kunskapen som begrepp. I den tredje delen knyts de båda tidigare avsnitten samman då jag redogör för de två rumsliga perspektiv, eller dimensioner, som kommer att utgöra analysens fundament. Som en brygga över till metodavsnittet avslutas detta kapitel med en redogörelse för det sätt att definiera rummet som används i denna uppsats.

Rum och socialt rum som begrepp

Begreppet rum används inom flera discipliner, från matematik till filosofi, konstvetenskap, arkitektur och geografi. Den finns en mängd olika sorters rum, allt från en konkret nivå med materiellt fysiskt rum till abstraktare såsom kognitivt eller matematiskt rum. I denna uppsats använder jag mig av begreppet socialt rum. Att applicera epitetet socialt innebär att fokusera på relationen mellan människa och rum, hur rummet är ett medel för att spegla våra sociala normer och ge uttryck för dessa, samt hur det skapar relationer och reproducerar värderingar. (Kärrholm 2004, s.17)

Enligt arkitekturteoretikerna och grundarna till space syntaxteorin Bill Hillier och Julienne Hansons (1984, s. 1-2) definition är det rummet, de tomma volymerna mellan väggarna, som är målet med byggnader. Byggnader är inte att ses som det fysiska objekt de verkar vara utan som tomrummen, skapade av väggar, tak och golv. Vidare menar de att rummet är det som skapar sociala relationer mellan människor och att detta är en byggnads egentliga funktion. Fokus ligger alltså på rummets förmåga att skapa och forma det dagliga livet. Människans liv ses som något som utspelas i ett rumsligt sammanhang. Arkitekturteoretikern Thomas Markus (1993 s. 13) går så långt i sin syn på det sociala rummet att han menar att samhället som sådant i sin grund främst är rumsligt. Samhället är en abstrakt företeelse som konkretiseras i rummet. Vidare menar han att det inte finns något aspatialt samhälle, det vill säga ett samhälle som inte har en rumslig dimension, och heller inget asocialt rum, ett rum som inte är präglad av sociala faktorer.

Inom kulturgeografins begreppsapparat, som är närbesläktad med arkitekturteorins, kallas den sorts rumslig teori som jag använder här *relationellt rum*, i vilken menas att ett objekts rumslighet endast existerar då det innehåller eller representerar relationer till

andra objekt (Hillbur 2004, s. 93). Begreppet relationellt rum ringar in en ytterst viktig aspekt. Det är inte enbart i rummet som mening skapas utan detta görs genom relationerna mellan olika rumsligheter och till andra saker och ting i rummet, olika funktioner och artefakter. Hallin och Gren (1999, s. 11) menar att dessa relationer i rummet har sin grund i ekonomiska och sociala relationer och kan därmed aldrig sägas vara neutrala objektiva eller ha en fristående existens från den sociala konstruktionen.

Enligt Koch (2004, s. 36) är den fysiska miljön och sociala strukturer sammanlänkade genom att rummet är både ett resultat av sociala normer och ett medel för att reproducera och uttrycka dessa. Rummet sett i detta sammanhang skall inte ses som en miljö eller fond mot vilken dessa saker utövas utan som en viktig medspelare i denna process. Att se rum som producenter av sociala relationer innebär att sätta ett samband mellan arkitektur och samhälle. Däremot är det inte sagt att rummet och människan förhåller sig till varandra på ett enkelt sätt utan förhållandet är komplext. Rum anmodar vissa sätt att förhålla sig, nyttja och uppfatta det som befinner sig i rummet, inte genom ett direkt tvång utan genom anmodan (ibid. s. 38). Detta görs genom att: "...space carries meaning through signifying do's and don't's, and this meaning is continuously reproduced by social practice" (ibid., s. 39). Utifrån denna föresats blir rummet analyserbart och ett intressant perspektiv att titta på bibliotek ifrån. Genom att det understödjer vissa sätt att förhålla sig till kunskap medan det försvårar andra.

Konstvetaren Carol Duncan (1996, s. 12-13) ser på mötet mellan rummet och människan, och då specifikt offentliga institutioner som bibliotek och museer, som en ritual. Genom den rituella handlingen sätts människan i samband med de idéer reproduceras genom rummet. I Duncans tappning innebär ritualen att vara del av en strukturerad upplevelse, att följa en föreskriven rutt eller narrativ struktur vilken relaterar till platsens mening eller till objekten på platsen. Handlingen behöver inte vara en formell kollektiv upplevelse utan kan likaväl utföras av en ensam individ. Centralt är att det är besökaren som utövar ritualen. Byggnadens strukturerade rum, arrangerandet av objekt i rummet, belysning och arkitektur etc. utgör såväl scenen som manuskriptet. Det är besökaren som är dramats skådespelare som agerar utifrån de förutsättningar som rummet utgör.

Bibliotek – kunskap, historia och rum

Kunskapen är själva kärnan i bibliotekets verksamhet. Här förvaras, förmedlas, inhämtas och produceras kunskap. Edwards och Fischer (2002, s. 8-9) menar att biblioteket är den byggnad där dialogen mellan ord, bok och samhälle utspelas. Genom att reservera en speciell fysisk plats för kunskapen i samhället, en plats för böcker och läsande, signaleras lärandets betydelse. Biblioteket som fenomen förhärligar lärandets status, det skrivna ordets vikt och det symboliska upphöjandet av tillgången till kunskap I och med detta blir också biblioteket samhällets tydligaste förkroppsligande av synen på kunskap (ibid. s. x). Duncan (1996, s. 8-10) menar vidare på detta tema att byggnader, som i vårt exempel bibliotek och hennes konstmuseer, utgör en offentlig representation av samhällets uppfattning om världens ordning, dess historia och dess samtid samt individens plats i denna världsbild. Med detta följer att genom att kontrollera hur ett museum (eller bibliotek) gestaltas och utförs, kontrollerar man också representationen av samhällets högsta värderingar och sanningar.

Utifrån denna ståndpunkt blir också den kontinuerliga förändringen i synen på kunskapen, vetenskapen och tillvaron över tid avläsningsbar i biblioteksbyggnadens fysiska form, en idé som Vilma Hodászy Fröberg (1998, s. 12-13) grundar sin historiska genomgång av biblioteksbyggnader på. Olika tidsperioder har olika syn på kunskapen och då biblioteket är den fysiska manifestationen av dessa idéer byggs också olika bibliotek. Genom att studera hur biblioteket arkitektoniskt, rumsligt, tar sig uttryck kan man således undersöka ett visst samhälles syn på kunskapen och hur den ska förvärfvas. Biblioteket som institution, kunskapen och biblioteksbyggnaden blir på detta sätt sammanlänkade.

Både Hodászy Fröberg och Edwards och Fischer visar utifrån ett historiskt perspektiv hur biblioteket har fungerat som symbol för synen på kunskap. Deras analyser är snarare arkitekturhistoriska än rumsliga, men det är dock värt att göra några noteringar från dem. Hodászy Fröberg (1998, s. 10-12) menar att det medeltida biblioteket var starkt präglad av handskriftskulturens syn på förhållandet mellan boken, världen och läsaren. Bibliotekets rum var slutet och frånvänt världen, läsaren var avskärmd och blickade ut genom böckerna i en akt där läsaren och boken utgjorde en slutet helhet. I dessa medeltida bibliotek var människor och skrifter rumsligt separerade i ett skriptorium och ett librarium. I och med renässansens förändrade världsbild där människan och vetenskapen fick mer central placering i världsalltet förändrades bibliotekets utformning. Det slutna rummet bröts upp. Genom ljus och öppenhet skulle biblioteket spegla vetenskapens universalitet och människans förmåga. I renässansens bibliotek delade läsare och böcker rum och detta rum blev en symbol för vetenskapens totalitet då rummet innehöll all mänsklig kunskap. Att träda in i rummet var således att få kontakt med all vetenskap (Edwards & Fischer, 2002 s. 13-14). Under 1700-talet framträder de första biblioteken som fristående byggnader. En egen taxonomi av form och funktion befasts där formspråket utgörs av en kupolbeklädd kubiskt formad byggnad. Detta formspråk är i sig en metafor för den mänskliga hjärnan och ett klassiskt sätt att gestalta upphöjd status. Stilbildningen blir dominerande fram till modern tid då formen bryts upp för att skapa mer öppna planlösningar (ibid. s. 3-9).

På detta vis möts kunskapssyn, funktion och fysisk utformning, där den fysiska utformningen reglerar hur biblioteket används. Varken Hodászy Fröberg eller Edwards och Fischer har rumsbegreppet som utgångspunkt utan är mer allmänna i sitt sätt att behandla arkitekturen. Dock är deras resonemang överförbara på vår kontext, då jag istället för att se hur biblioteket fungerat som symbol i sin exteriör och arkitektoniska utformning uppfattar den som en symbol på ett annat plan. Ett plan som tar sin utgångspunkt i det rumsliga systemet och i böckernas placering.

I Edwards och Fischers resonemang intar bibliotekets läsesal en central och närmast symbolisk position i hur relationen och samspelet mellan bibliotek, bok och människa uttrycks. De poängterar med utgångspunkt i läsesalen också bibliotekets utveckling över tid från bokdominans till användarcentrering. Läsesalen introducerades under 1700-talet och bestod i ett rum ämnat för läsning med bokhyllor längs väggarna. Över tid fick bokhyllorna en mer dominerande ställning i det att de intog läsesalen och symboliskt arrangerades som ekrar i lärandets hjul. Under tidigt 1900-tal separeras läsesal och boksamling där den senare förpassas längre in i biblioteken medan den förra ges en mer central plats (som i fallet med Lunds universitetsbibliotek). I dagens bibliotek har dessa

delar åter sammanflätats och biblioteken är mer att karakterisera som en stor läsesal. Här delar användare, böcker, bibliotekariéer och datorer samma yta till förmån för användaren snarare än boken. (Edwards och Fischer, 2002 s. 9). Så ser vi en förskjutning i hur bibliotekets uppgift uppfattas och hur det får konsekvenser för den rumsliga lösningen.

Två författare som tydliggör detta förhållande, det gamla och det nya biblioteket är Freeman och Bennett. Beskrivningen av biblioteket i Freemans inledande artikel i *The library as place - rethinking roles, rethinking space* (2005) framstår som ett typexempel på hur samtalet kring biblioteket som fysisk plats förs idag inom biblioteks- och informationsvetenskapen. Bilden är ofta starkt polariserad där det gamla biblioteket beskrivs vara av mer esoterisk karaktär; svårnavigerat, mörkt, begränsat och utformat primärt för att bevara och förvara böcker. Framtidens bibliotek beskrivs som präglad av transparens, flexibilitet och tillgänglighet. Här är användaren istället för samlingen i fokus vilket medför att resurserna skall vara lättåtkomliga (Freeman 2005, s. 1ff). En annan central aspekt lyfts fram av Scott Bennett i samma publikation. Bennett (2005, s. 10) menar att det skett ett paradigmskifte i bibliotekets verksamhet då fokus förflyttats från dokumentförmedlande till att vara en plats för lärande. Något han menar har skett i takt med den akademiska sfärens förändring i pedagogik från undervisande till just lärande. Biblioteket skall vara en plats för interaktion mellan inte bara människa och text utan också mellan människor.

För att sammanfatta denna inledande del av teorin kan sägas att rummet både är en produkt, producent och ett sätt att producera mening (Koch 2004, s. 29). Hur ett bibliotek rumsligt är arrangerat och var i rummet olika funktioner och artefakter finns är alltså en produkt av ett sätt att tänka, ett sätt att förhålla sig till kunskapen. Då biblioteket är en institution som har kunskapen som sitt arbetsområde får det sätt som man anser att kunskapen ska struktureras, tillgodogöras och uppfattas konsekvenser för hur ett bibliotek gestaltas. I och med att bibliotek skapas utifrån denna uppfattning förmedlas synen sedan till användaren i det att den nyttjar biblioteket. Biblioteket blir således punkten där ett samhälle uppvisar uppfattningen om vad kunskapen är. En syn som reproduceras genom användandet. Biblioteket är den fysiska manifestationen av idén om kunskapen.

Två rumsliga dimensioner

Vi har nu konstaterat att rum och social konstruktion hänger ihop, bibliotek och kunskap likaså. För att föra samman dessa två delar följer här ett avsnitt där jag behandlar två perspektiv att studera en byggnad utifrån. Dessa två är hämtade från Kochs (2004 s. 30-31) uppdelning i distributionen *av* rummet och distributionen *i* rummet.* Distributionen av rummet är den dimension där rummet som sådant undersöks, hur byggnadens olika rum och rumsligheter relaterar till varandra i det rumsliga systemet. Distributionen i rummet fokuserar på var saker och ting är placerade

---

* Koch har även en tredje dimension i sin analys, distributionen *genom* rummet, vilken inte används här. I denna dimension undersöks faktisk rörelse, där människors sätt att förflytta sig i och använda sig av en byggnad studeras.

i rummet. Vidare utgör dessa dimensioner alltså två aspekter av samma objekt, två olika perspektiv att studera ifrån. Gemensamt för de båda är att mening skapas i relationerna som upprättas i rummet. Genom de olika delarnas interrelation skapas de kulturella och sociala implikationerna (ibid. s. 37).

Rumsliga system

Utifrån uppfattningen att bibliotek är en representation av idén om kunskap kan också det rumsliga systemet, summan av alla rum och passager som sammanlänkar dessa, tolkas som olika uttryck för denna idé. I och med detta utgör ett biblioteks rumsliga system en beskrivning av kunskapens struktur och detta görs oavhängigt de artefakter och funktioner som finns i byggnaden. Det vill säga att det rumsliga systemet i ett bibliotek symboliserar idén om kunskapen bara genom sin rumsliga uppbyggnad. Om bibliotekets rumsliga system är uppbyggt som ett nätverk eller ett träd kommer det att visa på olika synsätt på hur kunskapen är strukturerad och utövas. Detta sätt att se på bibliotek innebär att uppfatta det som en symbol för mänsklighetens samlade kunskap, i det närmaste en metafor för den. (Koch, 2004 s. 104-107)

Ståndpunkten är egentligen inte så häpnadsväckande. Sjukhus, fängelser, varuhus och konstmuseer kan tas som exempel på verksamheter som finns i byggnader med radikalt olika rumsliga system. Logiken i verksamheten svarar mot logiken i den rumsliga strukturen. Varuhuset försöker skapa en miljö där så stor konsumtion som möjligt understöds, fängelset kontrollerar de intagna och sjukhuset värnar om patienternas privatliv (och även kanske den hierarkiskt uppbyggda organisationen). Konstmuseer och biblioteks arbetsmaterial är något mer flyktigt i det att det kretsar kring abstrakta begrepp såsom kunskapen och konsthistorien, effekterna är dock de samma. (ibid. s. 20-21, 30)

Rumsliga system som träd eller nätverk

Koch gör i sin studie av stadsbiblioteken i Malmö, Stockholm och Växjö en indelning i två grundtyper av rumsliga system, träd- och nätverksstrukturer. Dessa är i sin funktion som metaforer abstraktioner av idealfall och motpoler, både i sitt fysiska uttryck och i den mening de skapar. Uppdelningen resulterar inte bara i två olika sorters rumsliga system utan de får även en funktion som symboler för två olika fysiska manifestationer av kunskapssyn, vilka främst har en historisk prägel.

I den första, som i Kochs avhandling representeras av Stockholms stadsbibliotek, finns det en central punkt, rotundan, varifrån resten av bibliotekets delar kan nås. Dessa delar som ligger djupare i strukturen kan bara nås på ett sätt, så att säga "längre ut på grenen" för att fullfölja metaforen. Det finns inget sätt att ta sig mellan grenarna utan att behöva återgå till startpositionen i rotundan. Denna rumsliga lösning resulterar i en struktur som är i hög grad hierarkisk och underindeldad med klara distinktioner och divisioner. Denna rumsliga distributions motpol är nätverksstrukturen, representerad av Malmös stadsbibliotek, vilken karakteriseras av en mer komplex sammansättning där olika rum och passager kan nås på flera olika sätt. Det rumsliga systemet i den nätverksbaserade strukturen medför en större integrering mellan de olika delarna. Det finns inte *en* väg för att nå en specifik punkt i biblioteket utan flera. (ibid. s. 102)

Trädstrukturen karakteriseras av rumsliga system med ”grenar”, det vill säga system som utgår från en punkt, som mynnar ut ifrån varandra och divergerar. Denna sorts rumsliga struktur medger en rad betydelser. För det första, i antagandet att det är ett bibliotek vi studerar, uppvisar det en syn på kunskapen som från varandra tydligt separerade fält mellan vilka isoleringen, och skillnaderna mellan dem, blir större ju längre in i strukturen vi kommer. Kunskap är en intern angelägenhet inom det specifika fältet, influenser från andra områden är av mindre betydelse. Trädstrukturen är till sin natur hierarkiskt uppbyggd, vilket medger en överblickbarhet då kopplingarna mellan olika delar är enkla och tydliga. Samtidigt innebär detta en statisk bild av kunskapen där användaren inte ges möjlighet att själv upptäcka och skapa samband. (ibid. s. 106-107)

Nätverksstrukturen karakteriseras tvärtom den förra av att rummen i det rumsliga systemet är sammankopplade på flera sätt; skapades ett mönster av ett nätverk istället för ett träd. I denna struktur projiceras en bild av kunskapen som mer sammansatt och komplicerad. Kunskapen är en helhet, där olika kunskapsfält har flera anknytningspunkter till varandra. Detta medför att kunskapen blir svårigen övergripbar, den komplexa strukturen på kunskapen blir mer rörig och oförståelig, i sin totalitet mer flyktig och otillgänglig. I nätverksstrukturen ges individen större valfrihet i skapandet av relationerna mellan de olika delarna, då de till större del definieras av användaren och inte av rummet. Detta eftersom alla rum sammanbinds med varandra. Kontrollen över rörelsen blir alltså mindre i nätverket då det finns flera val. I motsats till trädstrukturens hierarkiska uppdelning är denna snarare platt. (ibid. s. 106)

Förutom uppfattningarna om kunskapens ontologi finns det även en etymologisk sida. De båda olika strukturerna ger olika förutsättningar i förvärvandet av kunskap, en skillnad som baseras i de möjligheter som ges för social interaktion. Medan trädstrukturen försvårar mellanmännisklig kontakt och snarare stödjer kunskapsinhämtande som en privat angelägenhet gör nätverksstrukturen det motsatta. Trädstrukturen innebär en större isolering och färre möjligheter till kontakt, kunskapsförvärvande utgörs av samspelet mellan människa och bok. Nätverksstrukturen fokuserar på kommunikation och social samvaro i och med att möten i högre grad möjliggörs. Kunskap förvärvas här genom mellanmännisklig kontakt. (ibid. s.106-109)

Funktioner och artefakter

Då analysen av rumsliga system, distributionen av rummet, behandlade rummet som sådant fokuserar den andra delen på distributionen i rummet och dess funktioner och artefakter. I princip allt som finns i ett bibliotek skulle kunna tas upp i denna del, dock har jag som tidigare nämnts valt att fokusera på vissa funktioner och artefakter. Rumslighet i detta sammanhang är alltså annorlunda än det begrepp som vi rörde oss med i analysen av det rumsliga systemet. Istället för att se på vad rummet som arkitektoniskt element kan ge för konnotationer är det här lokaliseringen av olika objekt och funktioner studeras.

Funktioner och artefakter befinner sig i rummet både absolut och relativt. Genom var och hur saker är lokaliserade i rummet signaleras dess status och betydelse samt dess relation till andra objekt och funktioner. Vidare talar lokaliseringen på en specifik plats om det tänkta användandet av både artefakten/funktionen och rummet. Mening skapas

naturligtvis inte enbart av den rumsliga lokaliseringen. Objekten och funktionerna har i sig en inskriven kulturell kodning, som skapar betydelser. Det är dessa förutsättningar tillsammans med de rumsliga aspekterna som producerar mening. (ibid. s. 118)

I studiet av distributionen i rummet analyseras en typ av kategori, exempelvis studieplatser, genom att dels studera de interna förhållandena i denna specifika kategori, dels dess relation till andra typer av funktioner och artefakter och till sist den rumsliga utbredningen och lokaliseringen i det rumsliga systemet. Analysen blir en sorts ”arkeologi” där funktionerna och artefakterna, och de relationer de skapar mellan sig, uttolkas. (ibid. s. 119-120)

Sorteringen av böckerna i en bokhylla, i sig ett rumsligt fenomen, visar på en idé om hur de böckerna är relaterade till varandra. I ett bibliotek får placeringen av böcker ytterligare en dimension då den uttrycker en idé om olika ämnesområdens relation till varandra. Vilka relationer som är viktigare än andra, vilka böcker som relaterar mer till varandra och vilkas samhörighet som är mindre. I linje med detta resonemang talar lokaliseringen av böcker i ett bibliotek, och dess rumsliga uttryck, om hur kunskapens och litteraturens struktur ser ut, och i en förlängning hur världen som sådan är beskaffad (ibid. s. 31). Analysen av hylluppställningen mynnar alltså ut i en bild av hur kunskap och vetenskap uttrycks i biblioteket genom den rumsliga distributionen av böcker. Denna del av distributionen i rummet är en analys som ligger nära den analysdel jag behandlade innan (det rumsliga systemet) i det att den leder till i utsagor kring kunskapens struktur tolkat utifrån dess sätt att vara en representation av något, vilket är en symbolisk funktion. (ibid. s. 120)

Att definiera rum

Nu har vi sett hur förhållandet mellan bibliotek och kunskap kan beskrivas och även hur en analys utifrån ett rumsligt perspektiv är en fruktbar ingång för att analysera detta förhållande. Avslutningsvis, för att ansluta till nästa kapitel, ska jag här diskutera ett mer konkret sätt att se på hur rum skapas och uppfattas. I sin förlängning blir detta också redogörelsen för mitt sätt att analysera rum. Således är denna del att uppfattas som gränsöverskridande, som samtidigt både teori och metod.

Som ovan redovisats är grunden i uppfattningen av rummet att det är socialt präglad, med vilket menas att utgångspunkten för rummet är människan med alla de föreställningar och uppfattningar som därmed inlemmas i förståelsen. I analysen av vad som utgör rum, en analys som är fundamental då vi ska karakterisera det rumsliga systemet, utgår jag här ifrån två grundprinciper. För det första vad som på svenska lite klumpigt kan översättas till synlighet, motsvarande engelskans ”visibility”; för det andra ett knippe begrepp som snarare är inriktade på hur olika rum kan distingeras från varandra.

Den första variabeln är hämtad från space syntax teoribildning där ett rum definieras av möjligheten för människor att vara ”samtidigt närvarande” och på tillgänglighet, det vill säga ett rum utgör ett rum om människorna i det är samtidigt närvarande utan att lämna detta rum. Den samtidiga närvaron och tillgängligheten bygger alltså på möjligheten att se varandra, en visuell integrering. Definitionen av rum i detta sammanhang blir således

att alla punkter i ett rum skall kunna se alla andra punkter i detta rum, med space syntax terminologi innebär detta att rummet är konvext. (Koch, 2004, s. 48)

Arkitekturteoretikern Fredrik Wulz delar upp rum i två varianter, ett konkret och ett imaginärt, där det förstnämnda utgörs av det vi kan se och mäta och det senare mer varsebli som en kvalitet. Båda dessa begrepp är här i denna uppsats med just Orkanenbiblioteket som studieobjekt mycket intressanta, detta för att bibliotekets plan är så öppen och gränsdragningarna mellan olika delar vaga. I analysen av rummets konkreta aspekter menar Wulz att länken mellan olika rum är det mest intressanta, det som markerar var något börjar och något slutar; genom länken definieras vad som är rum. Utifrån hur denna länk ter sig betonas på vilket sätt rummen förhåller sig (exempelvis utgör en mur mellan två rum en sorts länk som signalerar åtskillnad). De två dominerande länktyper som finns i Orkanenbiblioteket är med Wulz terminologi ”tröskeln” och ”passagen”. Dessa är så kallade öppna länkar vilket innebär att rummens sammanhang och inbördes beroende understryks. Tröskeln är den länktyp som starkast betonar rummens ömsesidiga närhet då den utgörs av en markering, exempelvis en tröskel, dörröppning eller karm något slag, i den gemensamma väggen. Genom denna markering definieras skillnaden men också samhörigheten. I analysen av vårt studieobjekt kommer vi att se att trösklarna skapas av andra faktorer men med samma resultat utifrån samma premisser. Passagen å sin sida distanserar två rum från varandra men får dem att framstå som förbundna med varandra. Denna passage understryker känslan av att gå från något till något annat. (Wulz, 1991, s. 85-87)

En annan viktig del av skapandet av rum i Orkanenbiblioteket, förutom det konkreta rummet, ligger också på det imaginära rummets plan. När det konkreta rummets gränser skapas av dessa trösklar eller passager, av de konkreta fysiska objekten, uppfattas det imaginära rummet snarare intuitivt. Detta sker när rummen flyter in i varandra, där ingen tydlig gräns dem emellan finns, när vad som utgör rummet och dess gränser skapas genom varseblivning. Det imaginära rummet uppfattas alltså perceptuellt genom olika objekt som antyder och symboliserar gränser (ibid. s. 87). Viktiga objekt i ett bibliotek som har denna karaktär att antyda rum är främst bokhyllor. Sambanden skapas av de imaginära linjer som spänner mellan de olika komponenterna (ibid. s. 88).

*

Ovan har jag diskuterat den teoretiska grunden för uppsatsen. Jag har behandlat rummet som både begrepp och som fysisk gestalt och jag har talat om rumslighet och rumsliga system som bärare av mening. Vidare har vi tecknat en bild av bibliotekets förhållande till begreppet kunskap och hur det uttryckts rumsligt över tid. I nästa del behandlas de metodologiska utgångspunkterna för undersökningen.

3. Metod

I kapitlet som följer fördjupar jag mina metodologiska utgångspunkter och lyfter fram de förutsättningar som analysen här grundar sig i. Inledningsvis diskuterar jag den hermeneutiska metoden som sådan, vilka förutsättningar och möjligheter som den har. Vidare kommer jag att behandla space syntax och dess relation till denna undersökning. Avslutningsvis utreder jag på ett mer konkret plan frågor kring studieobjektet, vad jag studerar samt motiveringen till de kategoriserar jag gör.

En hermeneutisk ansats

Den hermeneutiska traditionen inlemmas i det forskningsfält som har tolkningen och reflektionen som fundament. Tolkningen innebär ett förhållande till det empiriska materialet som karakteriseras av ett avståndstagande mot tanken om att finns en entydig relation mellan verklighet, empiriska fakta och forskningsresultat. Reflektionen innebär också en medvetenhet om den egna forskningsakten där fokus förflyttas från hanterandet av empiriskt material till ett begrundande kring analysens förutsättningar. Viktiga faktorer att beakta är de förhållanden, eller den bakgrundsrelief, som tolkningen utarbetas ifrån. (Alvesson och Sköldberg 1994, s. 12-13) Att arbeta utifrån hermeneutiska premisser innebär alltså att vara medveten om sin egen roll i skapandet av vetenskap. Vetenskapen blir i denna mening beroende av långt fler faktorer än det empiriska materialet i sig, såsom till exempel de perspektiv som man analyserar utifrån.

Vidare menar Alvesson och Sköldberg (1994, s. 15) att den självreflexiva karaktären poängterar forskarens aktiva roll i skapandet av vetenskap, och oundvikliga dennes påverkan på resultaten som lyfts fram. Utifrån detta blir forskaren en uttolkare av empiri, den drivande kraften i arbetet. Metod kan således inte frikopplas från teori då antaganden och begrepp bestämmer tolkningar och gestaltningar av föremålet för studien.

Mitt perspektiv, det vill säga mina teoretiska utgångspunkter, som jag analyserar rummet utifrån innebär å ena sidan att jag snävar in seendet till en variabel, samtidigt som jag å andra sidan vidgar förståelsen för just denna variabel. När jag studerar mitt undersökningsobjekt kommer jag att däri ilägga den teoretiska kunskap jag har och således tolka saker som utan denna kunskap inte är uppenbara. Observationen av fakta kan aldrig helt särskiljas från tolkning. För att tillägna sig mening i ett empiriskt material krävs att man förstår det, och att denna förståelse kan bara komma ur att fenomenet på ett grundläggande plan tolkas (Engdahl et al. 1977, s. 7). Den hermeneutiska metoden karakteriseras således av att utgå från tanken att "fakta är alltid teoriladdade", det vill säga, seendet är oskiljbart från perspektivet vi anlägger (Alvesson & Sköldberg 1994, s. 49).

Space syntax och denna undersökning

Jag ser det som mycket intressant att pröva hur space syntax teori passar med den mer humanistiska metod som hermeneutiken innebär. Skillnaderna mellan min valda metod och space syntax metodologiska tillvägagångssätt är stor. Space syntax metod utgörs av, som tidigare nämnts, kvantitativa statistiska undersökningar av rummet. Arkitekturteoretikern Bafna (2003 s. 17-18) menar att genom att räkna på variabler som syntaktiskt djup och sammankopplingsgrad kommer man fram till olika sätt som rumsligheter fungerar på. Utifrån en variabel som visibilitet kan sedan rörelsemönster och möteschansen utrönas. Kärrholm (2004 s. 158) menar att space syntax tar sig an förhållandet mellan form och funktion. En av huvudpoängerna är att förhållandet framförallt kan spåras mellan rumsliga konfigurationer och förflyttningsstruktur. Metoden visar på ett övertygande sätt att det är viktigt hur rummen hänger samman. Kärrholm riktar dock kritik mot space syntax sätt att försöka förutsäga hur rörelsemönster ser ut, då han anser att detta skapas utifrån mycket mer komplexa variabler än bara rummet.

Som vi ser är en viktig aspekt i space syntax att förutsäga och analysera faktiska rörelsemönster, en ambition som jag inte har. Denna uppsats ämnar inte undersöka användandet av biblioteket utan vad en viss rumslig lösning i sig är ett uttryck för. I och med detta anser jag inte att de metodologiska verktyg som space syntax grundar sig i, matematiska uträkningar av flöden, statistik etc., är nödvändiga. Mitt huvudintresse i space syntakteorin ligger i dess uttryckliga koppling mellan arkitektur och sociala faktorer. Här främst hur en idé om tillvaron, eller synen på hur något ska göras kan spåras i den rumsliga lösningen. Enligt Bafna (2003 s. 17) är space syntax en teori som sätter ett samband mellan det mänskliga samhällets sociala och rumsliga aspekter utifrån generella antaganden om strukturerna. Just generella antaganden om tillvaron ställer sig hermeneutikern naturligt tveksam till. Dock utgör idéerna en intressant grundplåt att studera utifrån.

Material

I analysen av Orkanenbiblioteket ur ett rumsligt perspektiv ter det sig självklart att det fysiska biblioteket utgör det empiriska materialet. Det är de rum som är skapade arkitektoniskt och de rumsliga relationerna mellan artefakter och funktion som är själva analysmaterialet. Några viktiga distinktioner bör dock här göras för att röja undan eventuella missförstånd. Jag undersöker, och intresserar mig för, hur mening skapas genom byggnaden ensamt, hur bygganden i sig en materialisering av idéer. Huruvida arkitekter, bibliotekarier och andra intressenter tänkt att saker och ting ska förhålla sig är för mig egalt. Detta är ett metodologiskt ställningstagande som anknyter till Paul Ricoeurs resonemang kring författarens avsikt kontra textens autonomi. Enligt detta resonemang (Ricoeur i Ödman, 2003 s. 32) så upphör texten och dess författare att sammanfalla i en skriven diskurs (Ricoeur talar om skrivna texter, i vårt fall motsvarar detta arkitekturen). Texten överskrider författarens intention och säger mer än vad författaren avsåg att säga. Därför är det texten som sådan som ska tolkas inte

författarens avsikter med denna. Ställningstagandet grundar sig i uppfattningen att författaren inte har någon kontroll över hur läsaren i läsningsakten uppfattar texten. Vad jag vill undersöka är alltså inte hur man tänkt under uppförandet av byggnaden utan det meddelande den utgör såsom byggnad. Med Ricoeurs sätt att se på saken: ”Det som skall förstås i en text är inte först och främst den som talar *bakom* texten utan det som texten talar om – *textens 'sak'*, d v s den värld som texten på något sätt utvecklar *framför* texten.” (citerad i Kemp & Kristensson, 1988, s. 77).

Att utgå från att texten är autonom och frikopplad från författarens intentioner innebär enligt Hansson (s. 67-69) en objektifiering av den. (Jocim Hansson är enligt hans egen utsago för övrigt en av få biblioteks- och informationsforskare som utgår från denna ricoeurska hermeneutik.) Texten görs till ett objekt i sig genom att den distanseras; dels, som vi såg, från författaren, dels från den diskursiva situationen och dels från den ursprungliga publiken. Texten ges genom denna distansering en självständig karaktär där dess egna meningsinnehåll blottläggs. Distanseringen som i förlängningen innebär en objektifiering medger, enligt Hansson (ibid.), en högre grad av vetenskaplighet då meningsinnehållet blir mer verifierbart och i och med detta får en högre validitet.

Tillvägagångssätt och kategoriseringar

Själva analysarbetet av det empiriska materialet utgörs av att studera byggnaden genom att befinna sig i den, alltså genom studium på plats. Förfarandet är att likna vid ett studium av vilken tavla, text eller intervju som helst. Med ett teoretiskt bagage och en metodologisk utgångspunkt närmar jag mig och ser tendenser i materialet. Det är här som relationer och aspekter träder fram och tydliggörs. I min presentation av analysen anför jag sedan både planritningar och fotografier för att förtydliga och visa på de tolkningar jag gör. Min rumsliga analys av Orkanenbiblioteket tar sin utgångspunkt i de två dimensioner som jag anförde ovan i mina teoretiska utgångspunkter, analysen *av* rummet och analysen *i* rummet. Dessa bildar basen för vad jag studerar, vilken sedan ytterligare delas upp i underkategorier. Analysen av rummet fokuserar helt på det rumsliga systemet och dess karaktär. Här kommer jag först att utgå ifrån ett definierande av vad som är rum utifrån de parametrar jag anförde ovan, samt att sedan se hur de är kopplade med varandra utifrån siktlinjer. Utifrån dessa två kan sedan det rumsliga systemets karaktär definieras och analyseras.

I analysen i rummet har jag valt ut ett antal funktioner och artefakter att studera, vilka är utvalda efter dess karaktär som viktiga betydelsebärande element. En kategori är funktionerna för kunskapsförvärv, i denna text läsplatser, datorarbetsplatser och grupprum. Nästa kategori utgörs av informationssökning och hur de rumsliga förutsättningarna för denna säger något. Sist behandlar jag klassifikationssystemet och hur det fungerar rumsligt.

Till sist vill jag bara notera en viktig förutsättning i denna undersökning – relationen mellan det empiriska materialet och tolkningen. Enligt min mening kan det inte i en undersökning som denna finnas en presentation av ett empiriskt material som inte innebär en tolkning av detsamma. Tolkningen å sin sida är teoriimpregnerad, som nämndes ovan, följaktligen kommer även den mest summariska presentation av materialet innebära en tolkad verklighet. Därav kommer den empiriska delen av denna

uppsats inte att vara uppdelad utan ett integrerat kapitel med materialpresentation, tolkning och analys. I linje med detta resonemang är det värt att påpeka att en beskrivning av en byggnad aldrig kan vara annat än en förenkling och tolkning, beskrivningen av objektet skall således inte förväxlas med förlagan. Att beskriva en tredimensionell byggnad i text kan aldrig vara annat än en översättning, och som sådan kan den aldrig göra byggnaden rättvisa.

*

4. Rum och rumslighet i Orkanenbiblioteket

Nu när vi behandlat de teoretiska och metodologiska utgångspunkterna är det tid för att ta itu med själva analysen och närma oss studieobjektet Orkanenbiblioteket. Vi har sett hur synen på kunskap förändrat bibliotekets fysiska uttryck över tid och därmed också poängterat hur nära relation institutionen bibliotek har till begreppet kunskap som sådan. Vidare har vi sett hur en analys utifrån ett rumsligt perspektiv är ett fruktbart verktyg för att analysera detta förhållande, vilket bygger på uppfattningen om att rumsliga uttryck är uttryck för sociala värderingar och sätt att uppfatta verkligheten. Den byggda miljön och människan ingår ett komplext samspel där rummet både är en produkt, producent och ett sätt att producera mening. Innan vi beger oss in i analysen är det dock först på sin plats att rekapitulera syfte och frågeställningar.

Syftet med denna uppsats är att utifrån ett rumsligt perspektiv undersöka hur Orkanenbiblioteket, dels genom det rumsliga systemets karaktär och dels genom olika funktioner och artefakter, är ett uttryck för ett sätt att se på kunskap och lärande. Genom att svara på följande frågeställningar kommer jag att påvisa vilken sorts syn på kunskap och lärande som Orkanenbiblioteket manifesterar:

- * Vilken syn på kunskapen förmedlas genom karaktären på det rumsliga systemet och genom hylluppställningen?
- * Vilken syn på lärande och förvärvande av kunskap uttrycker den rumsliga distributionen av funktioner och artefakter?

Analysen består av två delar. I den inledande delen analyseras det rumsliga systemet. Denna första del utgörs av avsnittet "Orkanenbiblioteket som rumsligt system". I analysens andra del ligger fokus på artefakternas och funktionernas rumsliga relation. Denna andra del utgörs av kapitlen "Användare och kunskapsförvärvande", "Informationssökning" och "Rummet och klassifikationssystemet". Inledningsvis kommer här en kort presentation av biblioteket följt av en introducerande beskrivning av dess grundstruktur.

Introduktion till Orkanenbiblioteket

Orkanenbiblioteket är beläget på femte och översta våningen i det år 2005 färdigställda Orkanenhuset. Biblioteket tar hela denna våning i anspråk i huset som mäter ungefär 150 meter x 60 meter. Detta resulterar i att biblioteket får en total yta av cirka 7000 kvadratmeter varav 550 tas upp av personalutrymmen. Resterande våningar i huset utgörs av lokaler för lärarutbildningen vid Malmö högskola.

Biblioteket är en sammanslagning av de två tidigare biblioteken Medioteket, vid den tidigare lärarhögskolan och Beijersbiblioteket som hört till K3 och IMER. Biblioteksorganisationen, kallad BIT (Bibliotek och IT), i stort består av ytterligare tre bibliotek, Kranenbiblioteket, Odontologiska biblioteket samt biblioteket vid institutionen för Hälsa och Samhälle. De fyra biblioteken har olika kunskapsområden som inriktning beroende på vilka institutioner man riktar sig mot. För Orkanenbibliotekets del har inriktningen mot lärarstudenter och samhällsvetare resulterat i att tyngdpunkterna på samlingen ligger på just samhällsvetenskap och pedagogik, SAB-systemets huvudavdelningar E och O.

Orkanenbibliotekets samling består av cirka 126 000 böcker varav 26 000 är e-böcker samt 450 tryckta- och 6900 elektroniska tidskrifter. Biblioteket har även en mindre samling filmer och ljudböcker. Besökantalet varierar mellan 1300-2000 besökare på vardagar och runt 300 på helger. Antalen studieplatser uppgår till cirka 800.

I mitten av byggnaden finns fem stycken atriumgårdar vilka avdelar byggnadens inre delar. Takhöjden varierar mellan fyra meter, i denna inre del, till sex meter i den yttre. Biblioteket är i ett plan, det vill säga det finns inga nivåskillnader och planlösningen är öppen och upplöst. Grundstrukturen i biblioteket utgörs av ett rutnät där horisontella och vertikala passager sammanbinder bibliotekets olika delar. Fyra passager som går parallellt med långsidorna sammanbinder bibliotekets kortsidor. Långsidorna knyts samman med fyra passager som går på tvärs från långsidorna från den ena sidan till den andra. På grund av detta påminner bibliotekets plan snarast om en kvartersstruktur i en modern stad. Denna kvartersstruktur resulterar i en likformighet som kan vara något förvirrande. Det är helt enkelt ganska svårt att orientera sig i byggnaden och veta var man är utifrån enbart byggnaden. För att orientera sig måste man istället dels använda sig av utsikten och dels av den vägledning som klassifikationssystemets avdelningar ger. I linje med detta kan också poängteras att de två namngivna delarna i planritningen över biblioteket, vilka hänvisar till de stora hallarna som utgör bibliotekets kortsidor, benämns "havet" respektive "staden". I sin orientering använder man sig alltså av referenspunkter utanför själva biblioteket.

Begrepp

Som kort annonserades i metoddelen ovan finns det vissa svårigheter med att i ord beskriva en byggnad som denna, svårigheter som grundar sig i att en text och en byggnad är två väsensskilda saker. Bibliotekets olika delar har inga officiella namn förutom de tidigare angivna "havet" och "staden". På grund av detta har jag identifierat och namngivit ett antal delar vilka jag anser är centrala. Dessa namngivningar är alltså mina egna. I analysen här nedan kommer jag att främst tala om "kortsidor", "långsidor", "tvärgångar" och "passager". Dessa fyra utgör de grundstrukturer vilka täcker in i stort sett hela biblioteket. Motiveringen till denna uppdelning och konsekvenserna av den är något som förklaras i analysen. Det som jag benämner kortsidor är i biblioteket de två större hallarna på var kortsida, i fig. 1 längst till vänster och höger. Långsidorna i sin tur utgörs av de två rumsligheterna på var långsida. Tvärgångarna är de fyra rumsligheter som går på tvärs gentemot långsidorna. Passager är ett mer tvetydigt begrepp då de både kan vara de gångar som bara är förbindelseleder mellan olika delar, men även förbindelseleder som är integrerade i andra rumsligheter, exempelvis som det förhåller

sig i långsidorna. Rum och passage sammanfaller ofta i biblioteket, resonemangen kring detta utvecklas nedan.

En annan indelning, som jag uppfattar som intressant, kan göras av biblioteket i en yttre, gulmarkerad i fig. 1 och en inre del, i fig. 1 ommarkerad. Denna uppdelning motiveras av både rent rumsliga aspekter och vilka funktioner som finns i rummet. I den yttre, gulmarkerad i fig. 1 finns huvuddelen av samlingen och studenternas arbetsplatser. I den inre (ommarkerad i fig. 1), bibliotekariernas arbetsplatser och administration, specialsamlingar, grupprum, lärosalar och café. De båda delarna markeras uttryckligen genom att den inre har lägre i tak. Uppdelningen i en yttre och en inre del kommer att följa med i bakgrunden under hela analysen för att bit för bit förklaras. Detta eftersom uppdelningen inte är påtaglig och direkt utan snarare indirekt och flyktig. När jag framledes kommer att hänvisa till de olika delarna som övre eller nedre långsidan eller vänster och höger kortsida utgår detta från planritningen som den ser ut här nedan.

Figur 1. Planritning över Orkanenbiblioteket. Inre och yttre del markerad.

Orkanenbiblioteket som rumsligt system

Som vi såg i teorikapitlet ovan var relationer grunden i analysen av det sociala rummet. Olika rumsligheters relationer till varandra upprättar förhållanden och skapar därmed mening. Som vi såg i teorikapitlet menar Hillier och Hansson (1984, s. 1-2) att en byggnads egentliga funktion är dess rum, och det är detta rum som skapar sociala relationer. I denna uppsats är det inte så mycket sociala relationer mellan människor som är i fokus utan snarare relationen mellan bibliotek och användare. Relationerna finns på flera nivåer, eller dimensioner som vi kallade det ovan, i denna uppsats distributionen i och av rummet. I denna första del av analyskapitlet ser jag på Orkanenbiblioteket som rumsligt system. Det är i denna del då endast rummet som sådant och inte vad som befinner sig inuti det som undersöks. Inledningsvis diskuteras

hur rum och rumsligheter skapas och hur dessa ter sig. Vidare analyseras hur rummen förhåller sig till varandra, och hur det de är sammankopplade. Utifrån detta kan jag sedan karakterisera det rumsliga systemet och diskutera på vilket sätt det skapar mening. Därigenom kan jag komma fram till huruvida det rumsliga systemet kan karakteriseras som en träd- eller nätverksstruktur, och följaktligen vilken syn på kunskapen som därmed förmedlas.

Definitioner av rumsligheter och rum

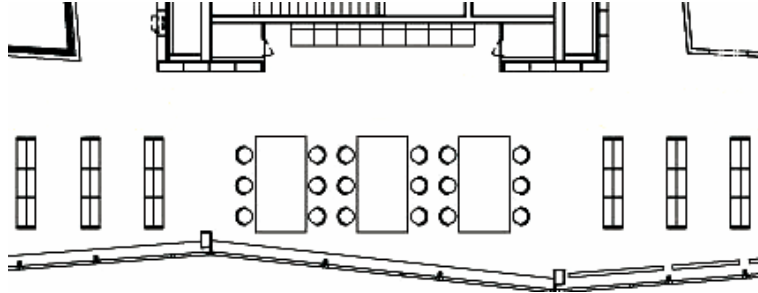
Innan vi kan uttala oss om detta rumsliga system måste vi alltså diskutera och definiera vad som utgör olika rum och rumsligheter. Detta är den första fasen i analysen av rummet. I presentationen av denna del har jag valt att uppvisa ett antal exempel för hur rum och rumsligheter skapas. I min analys har jag kommit fram till att rum skapas på olika sätt i bibliotekets olika delar. Således visar jag här hur olika förhållanden i bibliotekets kortsidor, långsidor och tvärgångar verkar och de resultat de får. En definition av rum utefter mina ontologiska och epistemologiska utgångspunkter kan aldrig vara definitiv och objektiv. Tolkningen kommer alltid att vara färgad av min förförståelse, och måste så vara. Därmed är inte sagt att vi hamnar i en total subjektivitet utan med en transparent undersökning där förförståelsen tydliggörs kan en viss ståndpunkt motiveras och legitimeras framför en annan.

De viktigaste variablerna i skapandet av rum i Orkanenbiblioteket är väggar och bokhyllor. Som beskrivs ovan föreskriver metoden att rummet definieras främst genom samtidig närvaro och länkar (trösklar). Dessa två variabler har ett nära samband med väggar och bokhyllor eftersom det är de som skapar både den samtidiga närvaron och trösklarna. Jag har dock funnit att det även finns andra viktiga faktorer i vad man uppfattar som ett rum särskilt från andra rum. Den viktigaste av dessa faktorer är lokalisering. Lokaliseringens påverkan på upplevelsen av rum är inte ett metodologiskt utgångsläge utan ett resultat av analysen, dock passar den väl in i Wulz (1991, s. 87-88) kategori "imaginärt rum". På grund av den öppna planlösningen är vissa ställen i biblioteket svåra att härleda till den ena eller andra rumsligheten. Gränserna dem emellan är ofta vaga. Beroende på var man befinner sig, varifrån man tittar och varifrån man rör sig uppfattar man olika saker som rum. Dessutom flyter vissa rum samman, det vill säga att gränsen mellan dem är upplöst, trots det kan man tala om att det är två distinkta rum särskilda från varandra. Ytterligare en variant på detta är att olika rum delar ytor. Att det förhåller sig på detta sätt medför en rad betydelser och får konsekvenser för hur biblioteket uppfattas. Allt detta kommer vi att få anledning av att återkomma till senare men först redogör jag för de rumsliga förhållandena i långsidorna.

Långsidor

Vad som karakteriserar förhållandena i bibliotekets långsidor är att de båda är smala och öppna i sina planlösningar, se exempelvis fig. 1. Rent arkitektoniskt finns det inga väggar som avgränsar på tvärs utan hela vardera långsidan utgörs av ett öppet utrymme. De två variabler som definierar rum i denna del av biblioteket uppfattar jag är bokhyllor samt den veckade fasaden som tillsammans skapar trösklar. De förtätningar och utvidgningar som skapas av detta bildar olika rumsligheter. Bokhyllorna, som står på tvärs gentemot väggarna, får denna dominerande roll som rumsskapare främst för att de, relaterat till långsidans bredd, är stora objekt. Detta är något som vi kommer att se

skiljer sig från framförallt kortsidorna i biblioteket. Att det är bokhyllorna som utgör dessa avdelare mellan olika delar och inte väggar medför att uppdelningen inte rigid, utan snarare transparent. Dels på grund av att bokhyllorna just inte är väggar och dels för att dessa bokhyllor oftast inte är fulla utan medger viss insyn mellan de rum som de avdelar.

Figur 2. Utsnitt ur planritning, nedre långsidan.

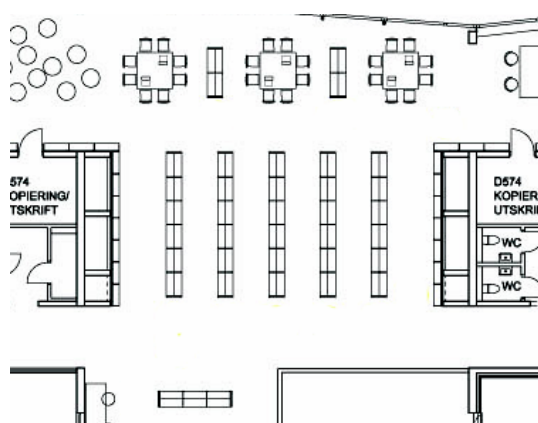
Figur 3. Fotografi av nedersta långsidan. Den rumslighet som visas i planritningen fig. 2.

Som vi ser i fig. 2 skapas rumsligheten på detta ställe i biblioteket genom samspelet mellan väggar och bokhyllor. De gentemot väggarna tvärställda bokhyllorna skapar en tröskel vilken markeras genom att passagen blir trängre för att sedan vidgas i rummet. På ingen plats, förutom i rummet, finns det en möjlighet att överskåda alla andra punkter däri. Däremot är de punkter som befinner sig utanför det vi definierat som rum nåbara från vissa delar av rumsligheten men inte alla. Således är det att karakterisera som ett rum utifrån vår metodologiska utgångspunkt. Förhållandet blir extra tydligt om vi tittar på fig. 3. Här syns tydligt att bokhyllorna och väggarna avskiljer denna del från

de närliggande delarna. Samtidigt är inte bokhyllorna helt solida väggar utan är som vi ser luftiga, vilket stödjer visuell kontakt mellan olika delar.

Vad detta rum tydligt visar är hur rumsligheten i Orkanenbibliotekets långsidor fungerar. De öppna stora strukturerna delas av genom att rum skapas genom bokhyllornas fysiska angelägenheter och genom hur den veckade fasaden skapar förtätningar. Viktigt att poängtera här är att bokhyllorna, enligt min mening, ses som en fysisk gestalt som skapar rum. De betydelser som skapas av böckernas intellektuella innehåll är en fråga för den senare analysen. Snarare är det deras höjd och längd, samt dess relativa storlek som är av avgörande betydelse. En annan aspekt som gör detta exempel typiskt för de rumsliga förhållandena i långsidorna är att passagen (som vi ser i fig. 2 och 3) utgör här en betydande del av rummet. Rum och passage är alltså väl integrerade. Således kan vi inte tala om rum som stödjer studier i avskildhet, utan tvärtom möjliggör spontana möten.

Med detta exempel har jag visat på hur det fungerar i större delen av bibliotekets båda långsidor. Förutom de två ställen där långsida och kortsida sammanflätas (vilka utreds i nästa avsnitt) finns det några platser där det förhåller sig på ett annorlunda sätt. På den övre långsidan finns det, se till exempel fig. 4, en rumslighet som befinner sig i mitten av den övre långsidan för vilka rumsskapandet är mer komplext. Här sammanflätas tre i sig distinkta rumsligheter på ett sätt som gör att gränserna dem emellan är vag. Enligt min tolkning uppfattas den större rumsligheten med bokhyllorna, mitten av fig. 4, när man är i mitten av denna rumslighet som ett rum i sig, och detta rum sträcker sig hela vägen till exteriörens vägg. Denna uppfattning är inte likadan om man istället befinner sig ute i långsidan. Då uppfattas rummet som att tillhöra långsidan och rumsligheten med bokhyllorna börjar längre in, vilket tydligt visas i fig. 5. Således är den position som man befinner sig i avgörande för upplevelsen av vad som utgör rummet.

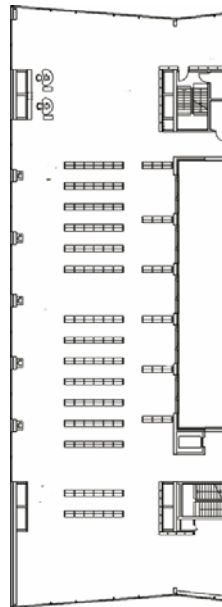
Figur 4. Utsnitt av planritning, övre långsidan.

Figur 5. Fotografi av det inre rummet, taget från långsidan.

Kortsidor

Kortsidorna är särpräglade i sin rumsliga karaktär gentemot biblioteket i övrigt. Då långsidorna, tvärgångarna och passagerna alla är relativt smala och avlånga är kortsidorna breda och voluminösa. På grund av detta får inte bokhyllorna en fullt så aktiv roll i rumsskapandet som i exemplet med långsidorna. I denna del av biblioteket befinner sig bokhyllorna i rummet snarare än att de definierar det. Detta förhållande visas tydligt i fig. 7. Jag uppfattar att kortsidorna består av tre delar, den torglika platsen framför bokhyllorna som visas i fig. 7 och syns längst upp i fig. 6, den del som visas längst ned i densamma som är sammanflätad med nedre långsidan, samt vad man skulle kunna benämna huvuddelen, som bokhyllorna står i.

Figur 6. Utsnitt av planritning, vänstra kortsidan.

Figur 7. Fotografi av vänstra kortsidan.

I den del som jag benämner ”torget” uppfattar jag att lokalisering spelar en avgörande roll för uppfattningen om vad som utgör rummet. Den stora yta som finns framför bokhyllorna, som visas i fig. 7, uppfattas om man står i samma position som bilden är tagen snarare som en tom yta framför bokhyllorna, ett slags upptakt till själva huvuddelen av rummet men som en del av samma rum. Ytan bildar en öppen plats framför bokhyllorna inte ett separat rum. Om blicken är den omvända och man står med ryggen mot mitten av rummet och blickar ut från bokhyllorna uppfattas ytan som just ett eget rum, ett torg om man så vill. Den smala öppningen mellan bokhyllorna, se återigen fig. 7, bildar en tröskel på samma sätt som de vi diskuterade i avsnittet ovan i rumsskapandet i bibliotekets långsidor.

Den så kallade ”huvuddelen” av kortsidan utgörs av en mängd mindre semiprivata rumsligheter avgränsade av bokhyllor. Det som gör att dessa är att karakterisera som just semiprivata är att den visuella integreringen dem emellan är god på grund av bokhyllornas transparens. Hade bokhyllorna varit fyllda med böcker hade denna visuella kontakt försvårats och integreringen varit svagare. På grund av denna integrering uppfattar jag det som att denna del av kortsidan utgörs av ett rum, om än uppdelat i mindre utrymmen. Således behandlas denna del fortsättningsvis som ett rum fast med detta förbehåll.

Kortsidorna och långsidorna, utifrån planritningen sett i den nedre delen, är väl integrerade och gränsen dem emellan är i stort sett upplöst. Att de är välintegrerade beror till stor del på att kopplingen, tröskeln, är upplöst se fig. 6 och fig. 9. På grund av detta bildar denna yta ett rum som överlappar övergången mellan kortsida och långsida. Det som avgränsar detta rum gentemot kortsidans huvuddel är de bokhyllor som syns i fig. 8.

Figur 8. Fotografi av nedre hörnet där långsida och kortsida möts.

Figur 9. Samma hörn som i fig. 8 fotograferad från motsatt håll.

Tvärgångar

Kortsidorna och långsidorna utgör den yttre delen av biblioteket. Tvärgångarna som binder ihop långsidorna är en del av den inre. Tvärgångarna är fyra till antalet och alla långsmala till karaktären, varav två är smalare och gränsar till mindre grupperum och de övriga två är bredare till karaktären. De två smalare rummen, i fig. 10 tvärgångarna längst till höger och till vänster, är inte integrerade med vare sig långsidorna eller kortsidorna direkt utan nås via passager. Således utgör dessa två rum de mest isolerade delarna i biblioteket, jämfört med resten av bibliotekets välintegrerade rum. Den visuella integreringen är dock, som vi kommer att se nedan, högre. Dessa två smala rum definieras tydligt av väggarna och det som gör dem till rum till skillnad från passagerna

är att där finns studieplatser och bokhyllor. Återigen bildar dessa bokhyllor trösklar som definierar rummets början och slut. Vid de två smala tvärgångarna finns även bibliotekets grupprum, vilka förutom den tysta läsesalen (som vi ännu inte behandlat) är de enda rum som har dörrar.

Figur 10. Planritning över Orkanenbiblioteket med de identifierade rummen markerade

Utifrån de principer jag ovan redogjort för resulterar detta i en rumsuppdelning som ser ut som visas i fig. 10. Uppdelningen är till vissa delar mer flytande än de fasta gränser som visas i denna, exempelvis har de "torg" som diskuterades ovan belägna i bibliotekets kortsidor inte blivit markerade. Värt att notera är att den stora rumslighet som finns i mitten av nedre långsidan skapas av att bokhyllorna som står mitt i det är låga, knappt över midjehöjd. På grund av detta delar de inte av rummet alls. Den tysta läsesalen är belägen i planritningens vänstra nedre del, bredvid tvärgången längst till vänster.

Siktlinjer

När vi nu utrett vad som är rum och identifierat dessa i biblioteket är det på sin plats att analysera hur dessa är kopplade till varandra. När båda dessa grundläggande variabler är fastställda är det möjligt att skapa en bild av hur det rumsliga systemet ser ut, och då också uttala sig om det. Analysen av hur rummen är sammankopplade bygger på siktlinjer, den linje som går att lätt förflytta sig efter från en punkt till en annan utan att avvika. Siktlinjer och vad jag kallat passager sammanfaller alltså, se fig. 11.

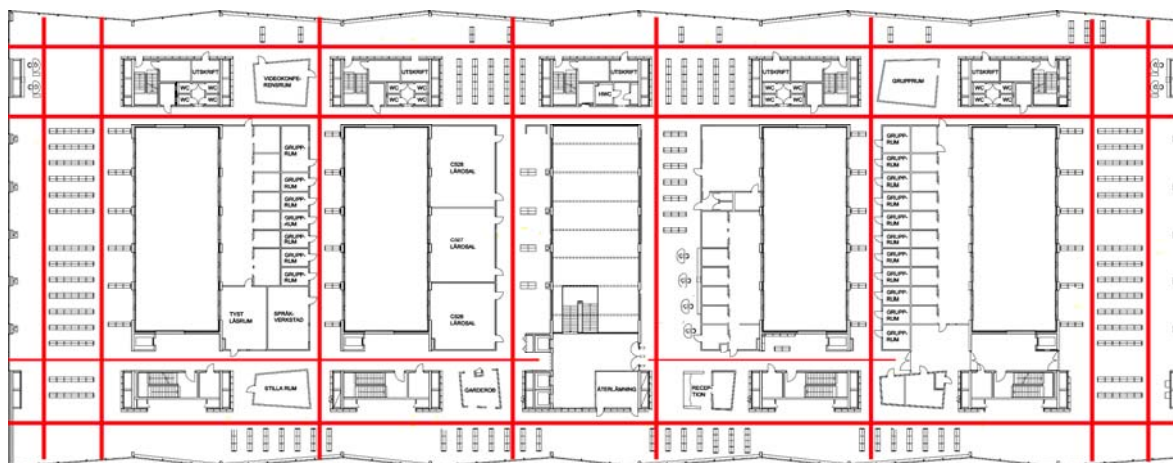

Figur 11. Siktlinje och passage mellan de båda kortsidorna

Som vi ser i fig. 12 så finns det en rad långa siktlinjer som går genom biblioteket. Jag har här identifierat de mest centrala, naturligtvis finns det många fler, antalet är dock tillräckligt för min analys. Siktlinjerna som jag identifierat sammanfaller alla med passager, även om alla inte explicit är bara passager utan också en kombination av rum och passage. Vid de knutpunkter som finns där två siktlinjer möts kan man i princip alltid se alla av bibliotekets ytterväggar. Varhelst man är på dessa knutpunkter så har man möjligheten att se andra delar av biblioteket och i förlängningen också ta sig till dessa. Undantagen till detta är endast tre, varav entrén är en sådan punkt. De andra två visas i fig. 12 och befinner sig i den passage som avbryts av entrén (siktlinjen näst längst ned).

Visuellt är alltså biblioteket välintegrerat, vilket betyder att också det rumsliga systemet som sådant är det. Med detta sagt menar jag inte att strukturen blir lättöverskådlig och enkel att orientera sig i, utan snarare att det finns flera olika kontaktytor mot de andra delarna av biblioteket. Vid entrén som ligger mitt inne i det rumsliga systemet är däremot den visuella kontakten lägre. Bara en av de siktlinjer som märkts ut leder direkt till entrén, denna är i sin tur den minst viktiga eftersom den endast leder till ett personalutrymme. Intressant är också att bara en av de viktiga passagera går förbi entrén. När man väl är inne i biblioteket är det alltså väldigt få rörelser som leder mot eller förbi denna.

Figur 12: Planritning över Orkanenbiblioteket siktlinjer utmärkta.

I och med detta har jag presenterat förutsättningarna för analysen av det rumsliga systemet. Detta har jag gjort genom att definiera rum och rumsligheter i biblioteket, diskutera hur rum skapas och genom att visa på hur de olika rummen hänger ihop genom siktlinjer.

Det rumsliga systemet

I en sammantagen bild av hur det rumsliga systemet i Orkanenbiblioteket ser ut är den öppna planlösningen och den höga integreringen mellan de olika rummen, samt att de flesta rum är både rum och passage, de mest uppenbara. Integreringen av bibliotekets olika delar och rum är ett resultat av att siktlinjerna och rummens öppna karaktär motarbetar att olika delar av biblioteket isoleras från varandra. Enligt min tolkning är vad som uppfattas som rum också i viss mån relativt, alltså beroende på lokalisering i rummet och vilket håll som man är vänd åt. Relativiteten understryker det rumsliga systemets öppna karaktär. Det rumsliga systemet är mycket komplext där i princip varje rum går att nå på flertalet sätt. Detta innebär att inget rum är en återvändsgränd, man kan alltid gå vidare. Sammantaget gör detta att det rumsliga systemet är att karakterisera som ett nätverk.

Som vi såg i teoridelen av denna uppsats medgav nätverksstrukturen skapandet av en mängd betydelser, både ur ett ontologiskt och ur epistemologiskt perspektiv. Utifrån antagandet att det rumsliga systemet är en metafor för kunskapen och att biblioteket som punkten där ett samhälle manifesterar kunskap, kan vissa slutsatser dras. Kunskap är utifrån det rumsliga systemets struktur i Orkanenbiblioteket något icke-hierarkiskt och komplext. Det rumsliga systemet, eftersom det är att karakterisera som ett nätverk, skapar inte tydliga hierarkier, ingenting ligger längst bort. Snarare flätas de olika kunskapsgrenarna och -områdena samman och får sinsemellan flera kontaktytor. Det finns alltså ingen början, ingen plats som är saker och tings ursprung, utan snarare är kunskapen olika fält med olika kontaktytor. Detta får till följd att strukturen på kunskapen är något som till större del skapas av individen då kopplingarna mellan olika grenar av kunskapen och vetenskapen är flexibla. En annan sida av detta är att kunskapen blir svårigen övergripbar, mer rörlig och oförståelig och svårfångad i sin totalitet.

Ett annat centralt tema i det rumsliga systemet är att det möjliggör social interaktion snarare än isolerar, vilket görs främst genom två variabler. Först uppvisas detta genom den rumsliga integreringen som omtalades ovan. Få rum är slutna och privata, egentligen bara tvärgångarnas grupprum och den tysta läsesalen. Den andra variabeln som understödjer detta är att stora delar av biblioteket är både rum och passage. Bara två passager i biblioteket är endast transportsträcka, alla andra har en tät koppling eller utgörs av rum med andra funktioner. Rummen i långsidorna ligger på rad, se figur 10, i direkt anslutning till passagen. Detta innebär att transportsträckor och arbets- och studieplatser delar samma rum och således är tydligt integrerade. Att det förhåller sig på detta sätt understödjer att människor möts och interagerar. De studieplatser som är mer avskärmade, exempelvis som vi såg i kortsidorna, är endast det till viss del. Här finns hela tiden en visuell kontakt med omkringliggande semiprivata rumsligheter. Kunskap är alltså något som skapas genom social interaktion, eller i alla fall är social interaktion en viktig väg till kunskap. Den enda egentliga platsen för den privata och ensamma kunskapsinhämtningen är den tysta läsesalen vilken i det rumsliga systemet är placerad på en undanskymd plats.

Det rumsliga systemets uppbyggnad med alla de valmöjligheter som ges att ta sig till olika ställen på olika sätt gör att det endast finns ett ställe som måste passeras vid biblioteksbesöket, entrén. Det finns alltså en stor valfrihet i hur människor kan röra sig i det rumsliga systemet, och väl inne i detta finns det inga flaskhalsar som måste passeras. Även om det rumsliga systemet inte är tvingande till en viss rutt är passagera i biblioteket riktade mot kortsidornas stora halliknande rum. Kortsidorna är alltid synliga ifrån de passager som finns. Detta understödjer faktumet att den litteratur som befinner sig i dessa delar är den som är mest central för bibliotekets huvudsakliga användare. Genom rummet understöds dess innehåll och statusen hos det som befinner sig i rummet tydliggörs.

I och med detta har vi nått halvvägs in i analysen av Orkanenbiblioteket, rummet och kunskapen. I denna första del var rummet ur ett mer arkitektoniskt perspektiv i centrum. I den kommande framställningen förskjuts detta fokus för att ringa in vissa funktioner och artefakter som är lokaliserade i detta rumsliga system som vi just behandlat. Vi kommer dock få anledning att återkomma till slutsatserna vi dragit i denna första del. Detta eftersom de olika nivåerna som här särskiljts i själva verket inte nödvändigtvis är separerade, snarare är det så att distributionen *i* rummet och *av* rummet korsbefruktar varandra i ett komplext samspel. Ibland producerande samstämmiga betydelse och ibland motstridiga.

Distributionen i rummet

Om vi tidigare främst talat om kunskapen på en ontologisk nivå är denna andra analysdel mer inriktad på kunskapens etymologi. Inledningsvis undersöks de olika former av studieplatser som finns i Orkanenbiblioteket, följt av ett kortare avsnitt om informationssökningens rumsliga dimension. Sist analyseras hur hylluppställningens spatiala karaktär förmedlar mening, en bild av kunskapen.

Användare och kunskapsförvärvande

Det finns i Orkanenbiblioteket tre olika former av studieplatser: läsplatser, datorarbetsplatser och grupprum. Grupprummen kan ses som en kombination av de två förra men denna funktion har dock specifika egenskaper som gör att de är värt att särskilt lyftas fram. I min analys av de rumliga förhållandena har jag inte undersökt varje enskild funktions egenskaper, hur de fungerar, utan snarare behandlat dem som typer. Dock, för att kunna uttala mig begripligt om typerna måste jag beskriva de olika karakteristiska egenskaper som dessa uppbär, därför den ibland på detaljnivå beskrivande framställningen av de olika funktionerna. Främst gäller detta läsplatserna som har en mängd olika uttryck. Koch (2004, s. 126) gör i sin analys en uppdelning av studieplatser mellan vad han kallar sociopetala och sociofugala sådana. Med detta begreppspaar beskrivs en funktions sätt att fungera socialt. Den sociopetala varianten stödjer interaktion, exempelvis som i ett bord där stolarna är placerade mot varandra. Den sociofugala förhindrar mänsklig kommunikation, såsom i den traditionella skolsalens bänkar på rad vända i en riktning. Denna uppdelning kommer jag att ta fasta på som två variabler.

Läsplatser

Läsplatserna, i fig. 13 markerade i rött, finns i flera olika varianter, vid bord om sex till åtta personer, soffor vid bord, fåtöljer och den tysta läsesalen, där den förstnämnda varianten är den mest dominerande. Läsplatserna vid bord är utformade så att man sitter vid större bord om cirka sex till åtta platser, vända emot varandra. Fåtöljerna är satta i grupp nära varandra. Ett mellanting mellan dessa två är de läsplatser som utgörs av två mot varandra ställda soffor med bord emellan. Det finns ytterligare en variant med fåtöljer runt ett lågt runt bord. Alla dessa former av läsplatser är att karakterisera som sociopetalt utformade och alltså uppmuntrande till social interaktion. De enda sociofugala läsplatserna är de som är placerade i bibliotekets tysta läsesal.

Läsplatserna finns alla i bibliotekets yttre del och är främst koncentrerade till kortsidornas stora rum och generellt är de borden placerade i smågrupper ofta något isolerade från varandra, antingen genom ett visst avstånd eller avgränsade med bokhyllor. Koch menar att detta sätt att skapa semiprivata rumsligheter stödjer arbete i grupp, både genom att understödja kommunikation inom gruppen och minska risken att störa andra runtomkring (2004, s. 126). Läsplatserna i kortsidorna, samt de grupper som finns i långsidorna, är alla i direkt anslutning till passager och alltså placerade för att möjliggöra möte med andra människor. Eftersom biblioteket, vilket vi kommer till

nedan, inte är uppdelat i samling och läsplatser utan de båda integrerade, befinner sig alla läsplatserna i anslutning till samlingen.

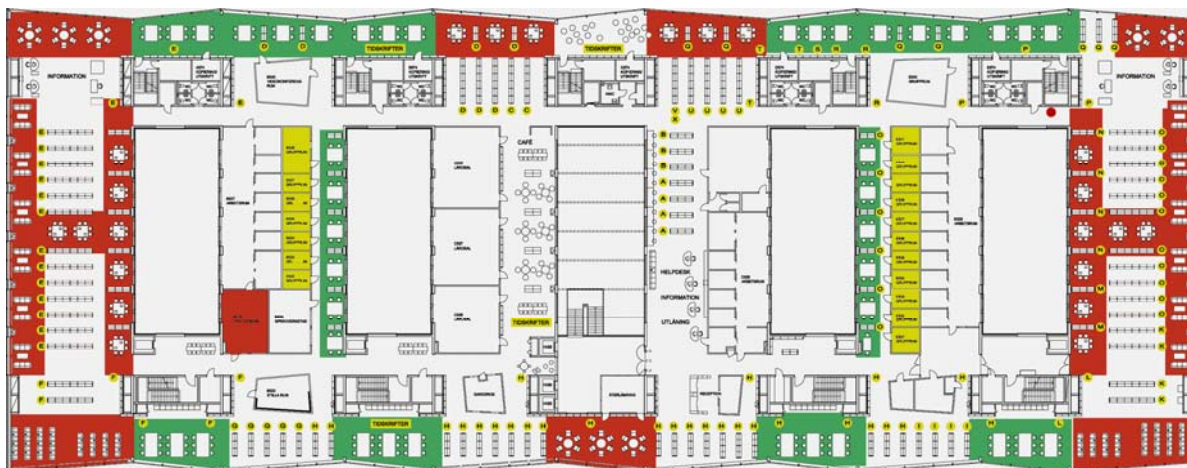
Intressant är att den tysta läsesalen skiljer sig från resten av biblioteket i alla de aspekter jag anfört här om läsplatserna, och framstår på det sättet som unik. För det första befinner den sig i den del av det rumsliga systemet som är minst integrerad, och den som är minst trolig att gå förbi på grund av att den passage den ligger vid inte är kopplad direkt till huvudstråken. Vidare är detta en del i biblioteket som är tom, då det inte innehåller några andra funktioner eller artefakter. Läsesalen är ett slutet rum, med förvånansvärt få platser (16 st.) sett till det totala antalet (800 st.) och till sin natur motverkande social interaktion. Den tysta läsesalen är också den enda läsplatsen som inte finns i direkt anslutning till någon sorts boksamling.

Datorarbetsplatser

Datorplatserna, i fig. 13 markerat med grönt, är cirka 180 stycken och placerade i bibliotekets långsidor och i två av tvärgångarna. Dessa är beskaffade så att man sitter gruppvis fyra eller sex personer vid bord vända mot varandra. Förutom fasta datorer finns det även bord som är anpassade för bärbara datorer. Datorarbetsplatserna är främst utformade för ensamt arbete, snarare än i grupp. Dock utesluter inte arbetsplatsernas konstruktion grupparbete då de till sin karaktär utformade så att interaktion med andra människor uppmuntras, eftersom datorerna är vända mot varandra och arbetsplatserna är placerade i anslutning till passager. De datorarbetsplatser som finns i tvärgångarna mittemot grupprummen har färre datorer per bord, vilket skulle kunna antyda att de är menade att fungera som platser för grupparbete. Datorarbetsplatserna utgör en betydande del av studentarbetsplatserna och tar upp en ansevärd del av bibliotekets yta. Detta medför att biblioteket inte bara är en plats för inhämtning av kunskap utan lika mycket en plats för produktionen av den (och som vi kommer att se också en plats för informationssökning).

Grupprum

Grupprummen (gulmarkerade i fig. 13) är belägna i två av bibliotekets tvärgångar. Dessa utgörs av små rum ämnade för grupparbeten utrustade med en dator och flera stolar. Rummen har dörr till skillnad från de flesta andra studieplatser i biblioteket, förutom den tysta läsesalen. Grupprummen är relativt sett mer isolerade än läsplatserna och datorarbetsplatserna genom sin placering i tvärgångarna i den inre delen av biblioteket.

Fig. 13 Planritning med olika former av studieplatser utmärkta. Rött: läsplatser, grönt: datorarbetsplatser, gult: grupprum.

Funktionernas rumsliga relationer

Som fig. 13 visar tar funktionerna för kunskapsförvärvande upp en betydande del av bibliotekets yta. På ett övergripande plan är det slående att funktionerna är utspridda över hela biblioteket. Det finns alltså inte helt separata delar för läsning, textproduktion, gruppsamtal och böcker utan snarare är funktionerna integrerade, vissa mer andra mindre. Att en så anmärkningsvärt stor del av bibliotekets yta är vigd åt användarnas kunskapsförvärvande innebär vidare att biblioteket är en plats inte bara för hantering av böcker och tidskrifter, utan lika mycket en arbetsplats för förvärv och produktion av kunskap.

Den rumsliga distributionen av funktioner för kunskapsförvärv visar tydligt hur läsplatserna är koncentrerade till bibliotekets kortsidor med några utlöpare mot mitten av långsidorna, medan datorplatserna främst finns på långsidorna samt vid grupprummen i tvärgångarna. Det finns alltså en uppdelning av de olika funktionerna då de är placerade på olika ställen. Denna uppdelning är inte rigid utan trots den relativa segregeringen är funktionerna på flera sätt integrerade med varandra. Läsplatserna och datorarbetsplatserna har högst integrering, grupprummen och läsplatserna är de mest separerade och datorplatserna och grupprummen placerar sig mellan dessa båda ytterligheter. Denna uppdelning bygger på både den absoluta rumsliga lokaliseringen och den visuella kontakten, där det inte finns någon som helst visuell kontakt mellan läsplats och grupprum, viss kontakt mellan datorplats och grupprum och god visuell kontakt mellan läsplats och datorplats.

En annan viktig aspekt av de olika funktionernas integrering ligger i det rumsliga systemets karaktär som nätverk. Som vi såg ovan karakteriserades detta av just en stark integrering, där den yttre delen av biblioteket är bättre integrerad än den inre. Förhållandena på de olika rumsliga nivåerna, distributionen i och av rummet, flätas på detta vis samman och påverkar varandra. Ett exempel på detta: I analysen av det rumsliga systemet ovan definierade jag de, i fig. 10 nedre ändarna där långsida och kortsida möts, som ett definierat rum. Här befinner sig alltså läsplatserna och datorplatserna i samma avgränsade rumslighet (se fig. 14) och har i det närmaste ingen

åtskillnad. Vidare visar figuren förhållandet mellan arbetsplats och passage. Detta betyder att de båda funktionerna har ett starkt samband. Kunskapsinhämtning och kunskapsproduktion är således starkt sammanknutna.

Fig. 14. Fotografi av den nedre kortsidan/längsidan. I främre delen av bildrummet läsplatser längre bort datorarbetsplatser.

Sambandet mellan läsning och textproduktion är alltså tydligt. Däremot är sambandet mellan läsning och grupparbete är svagare. Om man ser läsplatserna som inte bara för läsning utan även för diskussion blir steget mellan diskussion och textproduktion i grupp också mer separerat. Kunskapsförvärvandet som möjliggörs och understöds rumsligt är en process där de olika delarna, att producera och inhämta kunskap, inte är två skilda moment utan snarare en del av samma process, vilken inte är linjär utan cirkulär. Detta gäller för kunskapsförvärvande för enskilda individer. När det gäller arbetet i grupp är de båda delarna mer separerade rumsligt och således mer separerade i kunskapsprocessen.

Intressant är också att läsplatserna och datorarbetsplatserna alla är lokaliserade i anslutning till eller mitt i den fysiska samlingen, vilket inte är fallet med grupprummen som endast har kontakt med en mindre utbruten del av samlingen. Alltså är sambandet mellan grupparbete och böcker svagare än i det enskilda arbetet och böcker, både i inläsnings- och produktionsmomentet. Detta indikerar en syn där kunskapsproduktion i grupp är mindre kopplat till litteratur och mer fokuserat på den mellanmänniska kunskapsproduktionen. Materialet här är snarare människan än litteraturen.

Källor till kunskap

En annan central tendens, förutom integreringen av kunskapsförvärvsprocessens olika stadier, är inriktningen på social interaktion genom funktionernas rumsliga distribution. Majoriteten av funktionerna är utformade för att stödja social interaktion, både genom sin interna utformning, i sin karaktär som sociopetala, och den rumsliga placeringen i

anslutning till passager. På detta sätt understöds uppfattningen att kunskap är något som inte skapas bara mellan människa och skriven text, utan också framförallt i interaktionen mellan människor. Läsplatsernas interna utformning möjliggör både planerad interaktion mellan människor i en grupp och spontana möten. Genom att skapa semiprivata rumsligheter i biblioteket, genom bokhyllornas placering understöds detta än mer.

Placeringen av arbetsplatserna, och nu talar vi främst om läsplatser och datorarbetsplatser, i direkt anslutning till de passager där människor rör sig möjliggörs också det sociala interaktion. Det finns små möjligheter att hitta en arbetsplats som är helt isolerad och avskärmd såvida man inte använder sig av den tysta läsesalen. En ytterligare faktor till att det inte går att finna en plats som är helt isolerad beror på det rumsliga systemets karaktär, som inte har något "längst in". Det går inte att dra sig tillbaka till en skygg del då det inte finns några återvändsgränder som utgör ett slut. Den något mer isolerade inre delen har nämligen inga läsplatser.

Informationssökning

I den följande analysdelen informationssökning lyfter jag fram en specifik del av kunskapsförvärvandet, anskaffandet av digitala såsom analoga dokument i biblioteket. Denna del, samt analysens avslutande avsnitt om klassifikationssystemet, rör sig inom några för biblioteks- och informationsvetenskapen centrala områden, informationssökning och kunskapsorganisation. Även för biblioteket som institution är detta klassisk mark. Denna sista del kompletterar resten av undersökningen i det att den lyfter specifika biblioteksfenomen och behandlar dem särskilt. De avslutande två delarna befäster ytterligare uppsatsens biblioteksperspektiv.

I detta avsnitt undersöker jag hur möjligheterna för informationssökning rumsligt uttrycks. Vad som här menas med informationssökning är den datorbaserade sökningen i bibliotekskataloger, databaser och Internet i allmänhet. Det finns två sorters sökdatorer i biblioteket. En variant som vi här väljer att kalla katalogdatorer som endast ger tillgång till bibliotekets egen katalog. Dessa datorer finns i en större grupp om 12 st. i anslutning till entrén samt utspridda i biblioteket vid boksamlingen. Den större gruppen vid entrén är vid låga bord med stolar och den senare manövreras stående. Den andra varianten av informationssökningsplatser är de datorer som ovan behandlades i förra avsnittet, datorarbetsplatserna. På dessa datorer går det att komma åt långt fler informationskällor än i katalogdatorerna, både bibliotekets egna databaser, kataloger och uppslagsverk och allt det som Internet erbjuder. Datorarbetsplatsernas rumsliga lokalisering har vi redan ovan redogjort för men det kan poängteras att katalogdatorerna är markant färre och mindre centralt placerade.

På grund av katalogdatorernas begränsningar, dels att de i stor utsträckning manövreras stående och dels dess begränsning i vad man kan söka (endast i bibliotekets katalog), utgår jag ifrån att informationssökning är tänkt att ske vid datorarbetsplatserna. Detta får en rad konsekvenser. För det första blir informationssökning inte en isolerad företeelse utan den är integrerad i kunskapsprocessen i stort. Detta stämmer också väl in med diskussionen i avsnittet ovan där steget mellan kunskapsinhämtning och

kunskapsproduktion karakteriserades som kort, då även steget mellan återfinnande av dokument och inhämtning av informationen är litet. För det andra blir biblioteket inte nödvändigtvis källan till kunskap utan ett medium för att finna den, såväl inom bibliotekets fysiska och virtuella väggar som utanför. Biblioteket blir en portal mot all världens information, snarare än en källa till den, en slutsats som även Koch drar (2004, s. 153).

Rummet och klassifikationssystemet

Som vi såg ovan produceras, genom det rumsliga systemet, en bild av kunskapen som komplex och icke-hierarkisk. I denna del undersöker jag en annan variabel som bidrar till att skapa ett uttryck för kunskapens ontologi: klassifikationssystemet. Med ett klassifikationssystem som grund organiseras litteraturen i biblioteket och lämnar därmed den abstrakta världen och får en konkret fysisk form. Idéer om hur kunskapen organiseras materialiseras i rummet och får i detta konsekvenser utanför ambitionen att organisera en värld. En sådan konsekvens som här fokuseras är hur organiseringen av böcker skapar en logik i byggnaden, en väg eller en rutt, en början och ett slut. Klassifikationssystemet strukturerar inte bara bibliotekets litteratur utan även biblioteket i sig som byggnad. I fallet med Orkanenbiblioteket menar jag att denna logik är central i skapandet av en uppfattning om hur biblioteket logiskt är uppbyggt. Klassifikationen blir i och med detta essentiell för orienteringen i byggnaden. Detta påstående motiverar jag med att klassifikationssystemet i fallet med Orkanenbiblioteket är den enda särskiljande logikskapande faktorn. Byggnaden är som vi tidigare påpekat svår att navigera i på grund av att byggnadens olika delar är likformiga samt det rumsliga systemets komplexitet. De båda långsidorna är olika varandra men i sig själva likformiga. Bortsett från utsikten är det inte möjligt att särskilja de båda kortsidorna från varandra utan hjälp av klassifikationssystemets bokstäver. Byggnadens likformighet är ett fenomen som även planritningen över biblioteket vittnar om. För att veta var man är ger klassifikationssystemet en fingervisning. På detta sätt blir klassifikationssystemets verklighet också bibliotekets verklighet; vad som är överordnat vad och hur, vad är först i systemet och vad är sist samt hur olika delar relaterar till varandra. Betydelseerna som skapas av klassifikationssystemet befinner sig på två plan. Ett makroperspektiv där klassifikationssystemets bild av kunskapen som helhet relateras till det rumsliga systemet och ett mikroperspektiv där olika områden inom de olika huvudavdelningarna relaterar till varandra genom deras distribution i rummet.

I Orkanenbiblioteket tillämpas SAB-systemet generellt sett men med vissa utbrytningar av till exempel SOU, läromedel, tidskrifter och video/DVD, där de två sistnämnda särskiljer sig genom medium och de två förra genom genre. Hylluppställningen är distribuerad motsols runt bibliotekets axel från huvudavdelning A till X, vilket visas i fig. 15. Orienteringen motsols understödjer en rörelse från A till X, snarare än X till A i det att den följer den för vår kultur naturliga läsriktningen från vänster till höger.

Eftersom fokus i bibliotekets samling ligger på de ämnen som man främst är riktad till blir det en stark tyngdpunkt på huvudavdelning E och O. Avdelning E, och där tillhörande läromedel samt en sektion för "äldre läromedel", tar upp störst yta genom att nästan hela kortsidan förutom en liten sektion, F, tas i anspråk. Avdelning O dominerar

sin kortsida men delar plats med de närliggande huvudavdelningarna J, K, L, N och M. Mer förvånande är kanske att huvudavdelning H fått en så pass stor yta som den har där större delar av, i fig. 15, den högra sidan tas upp av litteratur sorterad under denna avdelning. Förvånande eftersom H inte borde vara ett prioriterat område för detta bibliotek. Förutom H finns här litteratur inom huvudavdelning G och I. Motsvarande långsida är mer eklektisk då den huserar C och D samt P till X. De två samlingar böcker som finns i tvärgångarna, och alltså i bibliotekets inre del, är A och B samt SOU.

Den rumsliga logiken enligt hylluppställningen, en rutt

Som jag sade i inledningen till detta avsnitt uppfattar jag klassificeringen som en grundläggande faktor i skapandet av en rumslig logik och i uppfattningen om bibliotekets struktur. Här kommer jag att karakterisera och analysera denna. Efter den inledande lätta förvirringen skapad av att avdelning A och B är rumsligt fränkopplade från C och D, och snarare rumsligt är sammankopplade med avdelning T till X, följer hylluppställningen klassifikationssystemets logik runt biblioteket. Denna logik innebär en alfabetisk följd där de olika huvudavdelningarna delas upp och ju längre man går i den alfabetiska vägen som stakas ut desto längre ned i hierarkin kommer man. Det finns vissa smärre brott mot denna logik, exempelvis att L kommer före både J och K samt att D kommer före C (se fig. 15 s. 37). Dessa avsteg är dock av mindre betydelse för helheten. Jag menar att vi här har att göra med en tydlig röd tråd, en rutt, sammanlänkad och i grunden skapad av en alfabetisk ordning. Rutten sluts till en cirkel i det att A och B har en tydlig rumslig koppling till systemets slut X. Dessutom har vi här att göra med ett klassifikationssystem vilket grundar sig i en uppdelning av världen i en fallande skala med en början och ett slut. Joacim Hansson (1999 s. 142) menar att SAB har en inneboende ”naturlighet”. De olika huvudavdelningarna placeras i systemet utifrån en närhetsprincip där huvudavdelningar som kvalitativt och innehållsligt är likartade också placeras i närhet till varandra i ordningen. Resultatet av detta blir i vårt fall en kombination av en linjär och hierarkiskt uppbyggd logik och en icke-hierarkisk icke-linjär sådan. Den förra representeras av den logiska struktur skapad av klassifikationssystemet och den senare av det rumsliga systemet. Här möts alltså två olika sorters kunskapssyn, en modernistisk traditionell och en postmodern. Samtidigt som det rumsliga systemet implicerar en syn på kunskapen som komplex och tvärvetenskaplig finns det alltså ett SAB-system som representerar kunskapen som linjär och hierarkisk.

Det rumsliga systemets karaktär av ett nätverk gör att det inte är självklart att följa rutten från A till X, man kan lika gärna börja mitt i strukturen på H eftersom denna är den av avdelning som ligger närmast entrén. Mot denna frihet ställs den fasta grund som klassifikationen utgör i orienteringen av byggnaden.

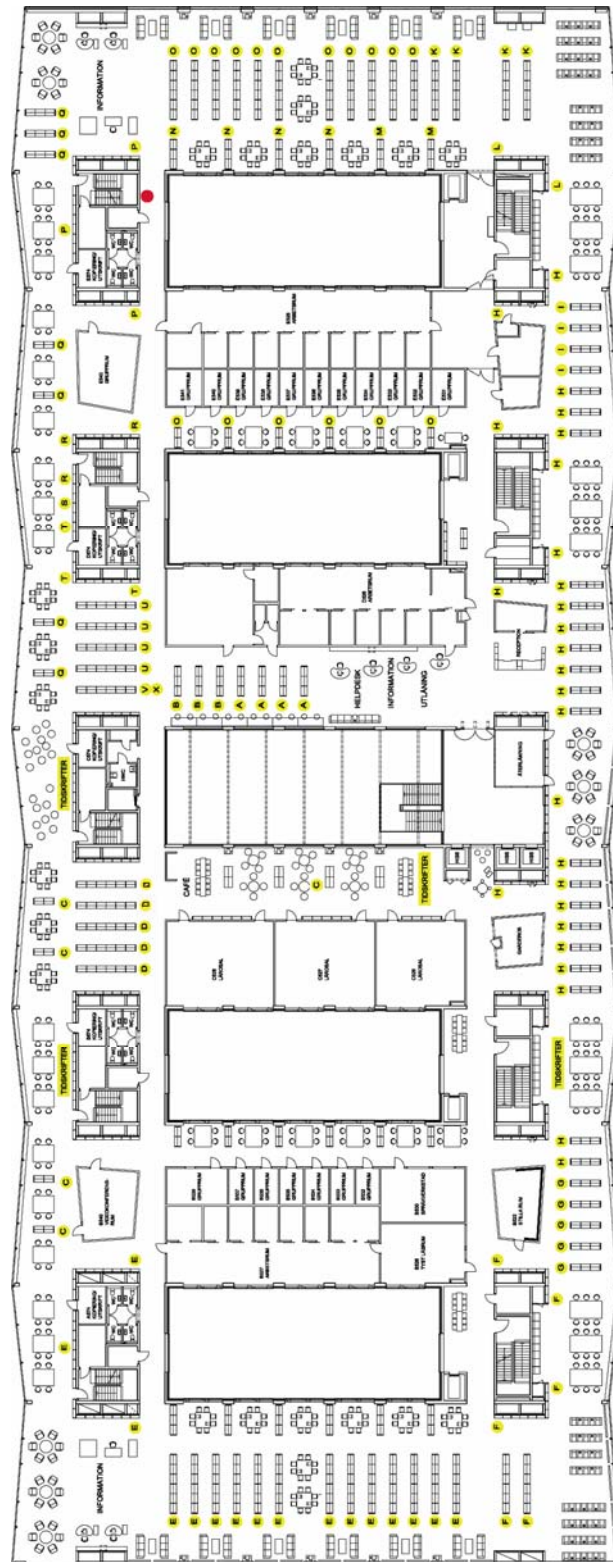
Den tematiska uppdelningen

Förutom att skapa en rutt och logik skapar klassifikationen en bild av relationerna mellan ämnesområdena som struktureras av systemet. I ett försök att göra en systematisering av hylluppställningen är vissa tendenser tydliga. SAB-systemets sätt att gruppera huvudavdelningar efter ”naturlighet” och ”överskådlighet” manifesteras här tydligt. Den i fig. 15 högra långsidan är helt vigd åt de sköna konsterna H och I, samt tolkningen av dessa I och G. Den övre kortsidan med J, K, L, M och O utgörs av

människan som samhällelig varelse, samt N (geografi). Den högra långsidan är uppdelad i människan som andlig och filosofisk varelse C och D, samt teknik och naturvetenskaper. På den nedersta kortsidan finns pedagogik och språk, E och F. Som vi ser i fig. 15 så tillskrivs den naturvetenskapen, tekniken och ekonomin en särprägel genom att vara något rumsligt avskilda både från kortsidans O och långsidans C och D.

Synen på kunskapens olika grenar som förmedlas i SAB-systemet reproduceras och tydliggörs genom att den får sitt rumsliga uttryck. Genom sitt rumsliga uttryck manifesteras både att ämnen är besläktade med varandra såsom den ena långsidans G, H och I, eller den andra långsidans T, U och V. Samtidigt tydliggörs relationen mellan dessa grupper, låt oss kalla dem skapande konster och naturvetenskaper, såsom två mycket skilda ämnesområden. Det mest flagranta exemplet är placeringen av avdelningarna A och B. Hansson (1999, s. 149) menar att dessa två inledande avdelningar i SAB-systemet intar en särställning genom att de faller utanför systemets meningsbärande struktur. Denna särställning avspeglas även i den rumsliga lokaliseringen i en av tvärgångarna också utanför resten av berättelsen, som befinner sig i den yttre delen av biblioteket. Ytterligare en variant på detta tema finner vi under huvudavdelning Q. Här är avdelningarna under denna från $Q(x)$ till Q_{bab} som är mer makro- och samhällsekonomiskt inriktade rumsligt belägna i anslutning till O (i fig. 15 de tre bokhyllorna längst till upp). Denna del är rumsligt separerad från resten av denna avdelning som annars sorterar litteratur i allt från företagsekonomisk praktik till kokböcker och husdjur vilka befinner sig längre ner i bibliotekets långsida. Således markeras skillnaden mellan de olika underavdelningarna i huvudavdelning Q.

I och med detta har vi kommit till analysens slut. Vi har i detta kapitel analyserat det rumsliga systemet samt studieplatsernas, informationssökningens och klassifikations-systemets rumsliga dimension. En sammanfattning av huvuddragen i de resultat som analysen visat görs i följande kapitel.

Fig. 15 Planritning med hylluppställningen.

5. Diskussion

Detta avslutande kapitel utgörs dels av en summering av resultaten som analysen visat och dels en vidare diskussion kring biblioteket och rummet utifrån dessa resultat. För att återkoppla till de frågeställningar jag i inledningen anförde har resultaten av undersökningen grupperats under två rubriker: *Kunskapen*, där resultaten som svarar på den första frågeställningen samlats och *Lärandet*, där resultaten som svarar på den andra frågeställningen förts ihop. Diskussionen kring resultaten kommer sedan att ta sin utgångspunkt i det grundläggande sättet att se på rum och rumslighet som finns i uppsatsen. Vidare berör jag två av analysens viktigaste resultat, synen på lärandet och de två system som strukturerar kunskapen och kopplar det till de teorier jag använt. Avslutningsvis diskuterar jag utifrån Duncans teorier om ritual, biblioteksbesöket och dess koppling till rummet och idéerna som materialiseras genom detta.

Kunskapen

I denna uppsats har jag analyserat och beskrivit den bild av kunskapen som manifesteras genom rummet. Jag har utgått från uppfattningen att det rumsliga systemets struktur fungerar som en metafor för det som det innesluter, det som det rumsliga systemet i grunden organiserar, i vårt fall kunskapen. Som vi har sett är Orkanenbibliotekets rumsliga system att karakterisera som ett nätverk. Biblioteket har en struktur där alla olika rumsligheter är sammankopplade på flera olika sätt. Det finns alltså flera sätt att nå bibliotekets olika rum och flera olika passager som sammanflätas. Detta resulterar i att biblioteket ur ett rumsligt perspektiv är väl integrerat. Med metaforen som utgångspunkt och det rumsliga systemets karaktär kännetecknas kunskapen, som den förmedlas i Orkanenbiblioteket, som icke-hierarkisk och komplex. En kunskap som är uppbyggd av olika fält i en platt struktur där dess olika discipliner har flera kontaktytor med varandra. Det finns inget entydigt rangsystem där något är en början och något annat är ett slut då relationerna mellan de olika disciplinerna är långt mer komplexa. I och med detta blir också strukturen i sin helhet samtidigt både svårligen övergripbar, på grund av komplexiteten, och öppen, då den inbjuder individen att medverka i skapandet av strukturen.

Samtidigt så har vi sett en helt annan struktur, ett annat system, som existerar inom samma byggnad: den som sorteringen av litteraturen skapar. Denna är i många avseenden motsatt till den som skapades genom det rumsliga systemet. Den är hierarkisk, med en tydlig början och ett tydligt slut, den rangordnar och sorterar olika fält av kunskapen som likartade och som väsensskilda, den skapar en klar logik och ett fast system. Alltså i alla aspekter en struktur som är den diametrala motsatsen det som projicerades i det rumsliga systemet. Resultatet av detta blir ett möte mellan ett post-

modernt förhållningssätt och ett modernistiskt. Enligt min uppfattning är denna andra struktur underordnad den förra, det rumsliga systemets flexibilitet gör att den inte finns något tvång att följa hylluppställningens system. Dock, som vi tidigare berört, är just denna stabila logiska struktur viktig för orienteringen. Således finns ett växelspel och en spänning de olika strukturerna emellan.

Biblioteken som institution har historiskt manifesterat synen på kunskapen, världen och människans plats däri genom ett tungt symbolspråk, genom kupoler, takhöjd och monumentalitet. Orkanbiblioteket uppbär förvisso flera drag åt detta genom sin tilltagna skala, ljuset och placeringen högst upp närmast himlen, aspekter som i denna studie inte berörts. Vad jag har visat i denna uppsats är att på ett grundläggande plan manifesteras synen på kunskapen och världen. Detta görs genom de strukturer som bildar grundstommen för biblioteket, det rumsliga systemet och klassifikationssystemet. Denna struktur är i motsats till den mer uttalade symboliken, som i det flagranta exemplet med kupolen metafor för människans hjärna, implicit och subtil. Genom att utgöra grundstrukturen är den dessutom svårare att uppfatta då den i visst mått genom att vara ständigt närvarande och självklar också blir osynlig.

Lärandet

Den andra delen av denna uppsats har varit att undersöka vilka sorts sätt att inhämta kunskap som understöds i rummet. Detta har gjorts genom att analysera den rumsliga distributionen av studieplatser och platser för informationssökning. Analysen av denna rumsliga dimension visade på främst två viktiga saker: att biblioteket lika mycket är en plats för att producera kunskap som att inhämta den och återfinna information; att kunskap skapas socialt genom möte mellan människor minst lika mycket som möte människa och skrift. Lärandet har en tydlig social prägel.

Den stora utbredningen av studieplatser i biblioteket, och särskilt det stora antalet datorarbetsplatser och möjligheter för grupparbete, medger att biblioteket istället för att bara vara en källa till kunskap blir en plats där kunskap utövas. Utövandet av kunskapen, lärandet, karakteriseras av en process som inte är uppdelad i tydliga moment av inläsning, textproduktion och informationssökning utan är snarare sammanflätad och icke-linjär. De olika funktionerna är rumsligt integrerade skapandes en miljö där steget mellan de olika momenten är kort. Denna integrering är en produkt av båda den rumsliga dimension som jag i uppsatsen har utgått ifrån, distributionen i rummet och genom integreringen i det rumsliga systemet.

Alla studieplatser, förutom de i den tysta läsesalen, är utformade för att stödja social interaktion. Detta både genom vad vi kallat studieplatsernas interna utformning och genom placeringen av dem i rummet. Med den interna utformningen menas att studieplatserna möjliggör att människor möts än att de isoleras från varandra. Studieplatserna var i stor utsträckning att karakterisera som sociopetala, för att använda Kochs (2004, s. 126) begrepp. Dessa studieplatser var i många fall dessutom placerade i semiprivata rumsligheter, något avskärmade från varandra men ändå i närhet till passager där folk rör sig och med visuell kontakt. De rumsliga förhållandena möjliggör således både för planerade möten, grupparbeten etc. och spontana träffar.

Utifrån detta kan man alltså sluta sig till att den sociala interaktionen är en viktig del av kunskapsprocessen. Kunskap är något som inte primärt bara tillägnas genom interaktion mellan text och människa utan också i mötet mellan människor. Detta är något som stämmer mycket väl överens med det paradigmskifte som Scott Bennett menade hade skett inom biblioteksvärlden, från dokumentförmedling till att vara en plats för lärande och möte mellan människor (Bennett, 2005, s. 10).

Så långt en summering av vad jag har kommit fram till. I det följande kommer jag att ta resultaten vidare och göra en sammansmältning av de två delarna, analysen av kunskapen som sådan, det ontologiska perspektivet och analysen av kunskapens förvärvande, det etymologiska perspektivet. För att göra detta kommer jag att återkoppla till de teorier om rummet och biblioteket som jag anförde i inledningen och i teorikapitlet.

Rummet och biblioteket

I den upplevelse jag beskrev i inledningen, som var ursprunget till denna uppsats, om mötet med min uppfattning om hur ett bibliotek skulle vara och Orkanenbiblioteket, så påpekade jag hur annorlunda och främmande den nya miljön var. Hur det kändes som att biblioteket motarbetade mitt sätt att inhämta kunskap. Denna uppfattning är något som under uppsatsens gång har förändrats i och med att jag vistats i byggnaden, till och med till den grad att jag bitvis helt absorberat miljön och anpassat mig. (I ett visst stadium kände jag till och med att det inte fanns något att analysera, det var ju så självklart att det skulle förhålla sig som det gjorde.)

Arkitekturen har denna förmåga att skapa en naturlig ordning och få det som den innesluter att verka neutralt och givet, som något utan laddning, något som bara ”är”. Detta gäller inte bara det som finns i byggnaden utan även byggnaden i sig själv. Detta är den utgångspunkt som jag har arbetat utifrån i denna uppsats och som jag hämtat från Dovey (1999, s. 2). På grund av denna egenskap är arkitekturen ett bra medel för att få människan att göra saker på vissa önskvärda sätt, genom att skapa en arkitektur som stödjer ett visst användande samtidigt som det motarbetar andra. Ett av de andra grundläggande antagandena i denna uppsats har varit just detta, att rummet anmodar vissa sätt att förhålla sig, nyttja och uppfatta det som befinner sig i rummet samt försvårar andra (Koch, 2004, s. 38). Dessa två sammantaget, arkitekturens sken av att vara neutral och rummets förmåga att styra människan, skapar en mäktig apparat vari människan utövar sin verksamhet och lever sitt liv. En variant på detta tema finner vi hos Foucault när han i *Övervakning och straff* beskriver grundtanken om fängelset och dess funktion som byggnad:

Fängelset [...] en arkitektur som kunde främja individernas förvandling, inverka på dem den innesluter, skaffa sig ett grepp om deras beteende, vidareföra ända till dem maktens utslag, göra dem föremål för kunskap, förändra dem. (2003, s. 173)

Individens förvandling i fallet med biblioteket är en förvandling från den ovetande kunskapsförstånd till den lärda kunnige. I Orkanenbiblioteket sker förvandlingen,

tillblivelsen av den lärda kunnige, genom att kunskapen förvärvas genom mellanmänsklig kontakt. Lärandet har en tydlig social dimension, vilket analysen av Orkanenbiblioteket tydligt visat.

Historiskt har bibliotekets rumsliga utformning varit präglad av synen på kunskapen, vetenskapen och dess förhållande till människan och världen. Från medeltidens bibliotek som främst var till för bokförvaring, via renässansens ljusa öppna bibliotek som symboliserade människan på väg mot upplysning, till modernismens mer differentierade rum där böcker och läsare separerades. (Hodászy Fröberg, 1998 s. 10-12) Analysen av Orkanenbiblioteket visar på ytterligare en förändring i denna bibliotekets rumsliga historia: biblioteket mer som en plats för utövandet av kunskapen är som en förvaringsplats för den. Detta en slutsats som även Koch drar i sin studie (2004, s. 152-153). Människan är i centrum för bibliotekets rum och den mellanmänniska kontakten är kärnan i bibliotekets verksamhet. Som Koch (ibid.) påpekar blir böckerna snarare en fond mot vilken kunskapen utövas än som behållare innehållande den.

Intressant att påpeka är dock att ett bibliotek byggt idag inte nödvändigtvis behöver ha denna rumsliga karaktär som min studie blottlagt. Ett exempel på detta är det, med Orkanenbiblioteket samtida, biblioteket på Språk- och litteraturcentrum vid Lunds universitet. Utan att hävda för mycket är detta biblioteks rumsliga system snarare att karakterisera som ett träd än ett nätverk och böcker och användare är mer rumsligt separerade. I och med detta kan man ana att de idéer som ligger till grund för gestaltningen av ett bibliotek inte bara är tidsbundna utan även är avhängigt andra variabler. Den historieskrivning som Edwards och Fischer (2002 s. 9) tecknade, och den bild av det samtida biblioteket som Freeman och Bennett (2005) levererade, kan med exempel som detta ifrågasättas. Det är inte historien som manifesteras i bibliotekets rum utan snarare idéer som kan härledas till vissa historiska tidpunkter. Därmed kan olika förhållningssätt till kunskapens ontologi och etymologi ligga till grund för samtida biblioteksbyggen och existera parallellt med varandra.

Analysen har visat på att det i Orkanenbiblioteket finns två system som strukturerar kunskapen, det rumsliga systemet och hylluppställningen av böcker (klassifikationen). Av dessa två hävdar jag att det förstnämnda är överordnat det senare. Enligt Koch (2004 s. 106) karakteriseras nätverksstrukturen av ett större mått av frihet i skapandet av relationerna och kontrollen av rörelsen är mindre än i trädstrukturen. Detta görs genom att olika rumsligheter är kopplade till varandra på flera sätt. Karaktären på Orkanenbibliotekets rumsliga system; som ett nätverk av rum kopplade till varandra på flera olika sätt, siktlinjer som sträcker sig åt flera olika håll och frånvaron av återvändsgränder, underminerar enligt min mening hylluppställningens fasta och hierarkiska struktur.

Förhållandet emellan dessa två strukturer är komplext och beroende av vilken synvinkel man studerar ifrån. Om man som i denna uppsats analyserar strukturer utifrån en helhetsperspektiv kan man komma fram till spännande resultat kring just bilden av vetenskapen som sådan. Svagheten i detta perspektiv är att man inte kan bilda sig en uppfattning om vad denna motsättning innebär för användandet av biblioteket. Detta är ett intressant problemområde eftersom biblioteket är under förändring (enligt Bennett 2005, s. 10 till och med ett paradigmskifte). Förändringen är dock, som vi till exempel

sett i Orkanenbiblioteket, olika långt framskriden på olika områden. Byggnaden är anpassad utefter det nya paradigmet, hylluppställningen av böcker kvar i det gamla. Vad detta får för effekter på användandet och upplevelsen av biblioteket hade varit mycket intressant att studera.

Biblioteksbesöket som en ritual

Som vi konstaterade i teoridelen med utgångspunkt i Edwards och Fischers (2002, s. 8) resonemang är biblioteket den byggnad där dialogen mellan ord, bok och samhälle utspelas, den plats där samhället manifesterar sin syn på kunskapen. Som avslutning på denna uppsats kommer jag här att visa på ett sätt att koppla ihop biblioteket med alla dess representationer och konstruktioner av kunskapen och användaren. Detta genom att diskutera hur rummets utformning fungerar som ett medium för dessa idéer och hur de reproduceras genom biblioteksbesöket, ritualen.

Enligt Duncan (1996, s. 12-13) är mötet mellan rummet och människan i offentliga institutioner av rituell karaktär. Detta genom biblioteks- eller museibesöket innebär att vara inbegripen i en strukturerad upplevelse som relaterar till platsens, och objekten på platsens, mening. Byggnadens strukturerade rum, arrangerandet av objekt i rummet, belysning och arkitektur etc. utgör såväl scenen som manuskriptet som besökaren agerar gentemot och utifrån.

I ett bibliotek är både platsens mening och objekten i rummet relaterade till begreppet kunskap. Kunskapen är det som ritualen kretsar kring, den som utövas i ritualen och det som är byggnadens och besökarens gemensamma punkt. Den scen och det manuskript som Duncan talar om är i fallet med Orkanenbiblioteket naturligtvis det rumsliga systemet samt artefakterna och funktionerna i rummet. Sett ur perspektivet med biblioteksbesöket som en ritual utgör de rumsliga förutsättningarna en narrativ eller ett ramverk som användarna agerar utifrån. Manuskriptet eller narrativen är hela tiden närvarande i sökandet efter en specifik bok och i kunskapsproduktionen.

Sökandet efter en bok innefattar flera punkter som, i idealfallet, passeras: sökningen i katalogen, återfinnandet i bokhyllan och slutligen antingen tillägnande vid en läsplats eller utcheckning av den i lånedisken. På alla punkter i denna kedja manifesteras synen på hur det ska göras. Katalogen befinner sig först och främst på en specifik plats i rummet (i och med dess koppling till en dator). Denna placering relaterar till dess tänkta användande, i Orkanenbiblioteket var de som kallades "rena" katalogsökingsdatorer placerade i entrén och vid boksamlingarna. På detta sätt kan katalogen ses som portalen in i biblioteket, den skickar en vidare till det ställe där den önskade boken finns. Katalogen i sig, den digitala skapelsen, är uppbyggd kring en systematisering av kunskapen, vetenskapen och tillvaron (en systematisering som ger ett eko ut i bibliotekets placering av böckerna rent fysiskt i rummet). Återfinnandet i bokhyllan sätter biblioteksbesökaren i samband med denna världsbild då boken som eftersöks finns på den punkt, den plats i bokhyllan, där den passar in. En punkt som utgörs av dess tillägnade plats i klassifikationssystemet och dess plats alfabetiskt. Den rumsliga placeringen av bokhyllorna och det rumsliga systemets karaktär bildar en ytterligare inramning för detta, i Orkanenbiblioteket var det rumsliga systemet överordnat

klassificeringen. När boken väl är funnen återstår att antingen på plats i biblioteket tillägna sig dess innehåll eller att vid lånedisken skaffa dig nyttjanderätt till den utanför biblioteket. Läsplatsernas beskaffenhet både dess plats i rummet och dess utformning påverkar hur läsaren tillägnar sig innehållet. Läsplatsernas karaktär och lokalisering är som vi sett i denna uppsats också de beroende av uppfattningar kring hur kunskap förvärvas.

Återfinnandet av en bok är endast en ritual som äger rum i ett bibliotek, det finns naturligtvis många flera ritualer som skulle kunna räknas upp här. Den är dock ett tydligt exempel på hur världsbild, rum och ritual sammanflätas. Den mening som ligger inbäddad i rummet överförs genom ritualen till biblioteksbesökaren och handlingen. Således bildas en kedja från de idéer som manifesteras genom rummet och som utgör dess grund, till användaren och handlingen var idéerna reproduceras och bekräftas. Det är i biblioteksbesökarens handling som idéerna förkroppsligas och synen på kunskapen får liv och förs vidare.

*

6. Källförteckning

Litteratur

Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj (1994). *Tolkning och reflektion – vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Studentlitteratur: Lund.

Bafna, Sonit (2003). Space syntax – a brief introduction to its logic and analytical techniques. *Environment and behaviour*, vol. 35: 1, ss. 17-29.

Bengtsson, Cecilia & Ullstad, Emelie (2002). *Estetik och funktion?– En studie av tillkomstprocessen kring två svenska folkbiblioteksbyggnader* Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet 2002:61. Lund: Lunds universitet.

Bennett, Scott (2005). Righting the balance. i *Library as place – rethinking roles, rethinking space*. Elektronisk resurs: www.clir.org/PUBS/reports/pub129/pub129.pdf
Tillgänglig: 2007-05-24

Buschman, John E. & Leckie, Gloria J. (red.) (2007): *The library as place – history, community and culture*. Westport, Libraries unlimited.

Duncan, Carol (1996). *Civilizing rituals – inside public art museums*. Routledge: London.

Dovey, Kim (1999). *Framing places – mediating power in built form*. Routledge: London.

Engdahl, Horace et al (1977). *Hermeneutik*. Rabén & Sjögren: Stockholm.

Edwards, Brian & Fisher, Bidy (2002). *Libraries and learning resource centres*. Architectural Press: Oxford.

Foucault, Michel (2003). *Övervakning och straff*. Arkiv förlag: Lund.

Freeman, Geoffrey T. (2005). The library as place – changes in learning patterns, collections, technology and use. i *Library as place – rethinking roles, rethinking space*.

Elektronisk resurs: www.clir.org/PUBS/reports/pub129/pub129.pdf Tillgänglig: 2007-05-24

Gren, Martin & Hallin, P O (red.) (1999). *Svensk kulturgeografi – en exkursion inför 2000-talet*. Studentlitteratur: Lund.

Halden Rönnlund, Nina (2002). *Skolbiblioteket som socialt rum – om skolbibliotekets placering och utformning*, Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid bibliotekshögskolan/biblioteks och informationsvetenskap 2002:88. Borås: Högskolan i Borås.

Hansson, Joacim, (1999). *Klassifikation, bibliotek och samhälle – en kritisk hermeneutisk studie av 'Klassifikationssystem för svenska bibliotek'*. Valfrid: Borås.

Hansson, Joacim (2001). Biblioteken som problemområde i biblioteks- och informationsvetenskap. *Tidskrift för dokumentation*, Vol. 56:3, 81-88.

Hillbur, Per (2004). ”Rummet som tvärvetenskaplig arena”. i Sunnermark, Fredrik & Åberg, Martin (red.). *Tvärvetenskap – fält, perspektiv eller metod*. Studentlitteratur: Lund.

Hillier, Bill & Hanson, Julienne (1984): *The social logic of space*. Cambridge Univ. Press: Cambridge.

Hodászy Fröberg, Vilma (1998). *Tystnaden och ljuset – om bibliotekens arkitektur*. Carlssons bokförlag: Stockholm.

Johansson, Marja (2007). *Rum för musik på biblioteket - en fallstudie av Bibliotek 10 i Helsingfors*. Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid Lunds universitet 2007:14. Lund: Lunds universitet.

Kaser, David (1997). *The evolution of the American academic library building*. Scarecrow Press: Lanham.

Kemp, Peter & Kristensson, Bengt (red.) (1988). *Paul Ricoeur – Från text till handling. En antologi om hermeneutik*. Symposium Bokförlag: Stockholm

Koch, Daniel, (2004). *Spatial systems as producers of meaning – the idea of knowledge in three public libraries*. KTH School of Architecture: Stockholm.

Kronström, Karin & du Toit, Madeleine (2001): *Biblioteksrummet som miljöupplevelse* Magisteruppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid bibliotekshögskolan/biblioteks och informationsvetenskap 2001:79 Borås: Högskolan i Borås.

Kärrholm, Mattias (2004). *Arkitekturens territorialitet*. Institutionen för arkitektur Lunds universitet: Lund.

Mak, Bonnie (2007). "On the myths of libraries" i Buschman, John E. & Leckie, Gloria J. (red.) (2007): *The library as place – history, community and culture*. Westport, Libraries unlimited.

Markus, Thomas (1993). *Buildings and power*. Routledge: London.

Rasmusson, Fredrik (2002). "Känner du dig välkommen?" – En undersökning om användares upplevelser och åsikter av miljön och servicen i Högskolebiblioteket i Halmstad Kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap vid bibliotekshögskolan/biblioteks och informationsvetenskap 2002:4 Borås: Högskolan i Borås.

Shill, Harold B. & Tonner, Shawn, (2003). Creating a Better Place – Physical Improvements in Academic Libraries, 1995–2002. College & Research Libraries november 2003, s. 431-466. Elektronisk resurs:
<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlpubs/crljournal/backissues2003b/nov03/shill.pdf>
Tillgänglig: 2007-04-24

Shill, Harold B. & Tonner, Shawn, (2004). Does the Building Still Matter? – Usage Patterns in New, Expanded, and Renovated Libraries, 1995–2002. College & Research Libraries, mars 2004 ss. 123-150 (Tillgänglig):
<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlpubs/crljournal/crl2004/crlmarch04/shill.pdf> Tillgänglig: 2007-04-24

Webb, T. D. (red.) (2000). *Building libraries for the 21st century - the shape of information*. McFarland: Jefferson.

Wulz, Fredrik (1991). *Fasaden och stadsrummet – arkitektonisk idé, text och komposition*. Byggförlaget: Stockholm.

Ödman, Per-Johan (2003). *Tolkning förståelse vetande – hermeneutik i teori och praktik*. Nordstedts Förlag: Göteborg.

Övriga källor

Planritningar från Orkanenbiblioteket via Linda Karlsson, bibliotekarie, e-post 2006-05-03. Modifierade av författaren.

Alla fotografier tagna av författaren.